

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Evangelistarivm M. Maruli Spalaten. opus vere
euangelicum, sub fidei, spei & charitatis titulis in septem
libros partitum**

Marulić, Marko

Coloniæ, 1532

VD16 M 1298

De charitate Liber VII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-35578

EVANGELI

LISTARII MARCI MARVLI

liber septimus sub charitatis titulo, de vicio
superbiæ, de virtutibus obedi-
entiæ ac patientiæ, earumque op-
positis vitiis. Item de
vicio iræ ac lin-
guæ, edisserens.

De superbiæ vicio. Caput. I.

Eccl. io.

VARE scriptum est, Initium omnis peccati est superbia, nisi quia omne peccatum, a voluntate diuina nostræ voluntatis auersio est: vt faciat seruus quod verat dominus, vel facere nolit quod ille iussit. Hoc autem proprium superbiorum esse negari non potest. Quamuis igitur variæ sint peccati species, vna tamen omnium mater est superbia, ita vt cum ipsis peccatis quæ genuit, simul viuat, simul moriatur. Nemo quippe desinit esse superbus, nisi cum desierit esse peccator. Peccata tamen quæ plus in se superbiæ habent, hæc sunt, sui confidentia, inanis gloriæ appetitio, aliorum contemptus, de se iactatio ostentatioque, neminem pati sibi superiorem, & ne æqualibus quidem facilem se præstare. Præterea gestus habitusque corporis immodestus, proterua atque aspera verborum prolatio, temerariaque confidentia actionum, erecta ceruix, contumax aspectus, lentus tardusque incessus, & vecordiam potius quam grauitatem præ se ferens vultus. Veruntamen quo magis arroganter coram hominibus sese composuerint superbi, eo minoris existimationis apud deum erunt, dicente Isaia propheta, Dixit dominus de

us, pro eo quod eleuatae sunt filiae Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant & ambulabant, & pedibus suis composito gradu incedebant, decaluaabit dominus vertices filiarum Sion, & dominus crinem earum nudabit, & p ornatu erit ignominia. Nihil enim secum feret superbus cum hinc decesserit, omni pomparum suarum ornatu fastuque decaluaabitur, nudus ad inferos descendet, inglorius, contempribilis, despectus, tanto alijs magis infimus, quanto sibi videbatur sublimior. Hoc etiam per Sophontam ministratur dominus, dicens, Visitabo omnem qui arroganter ingreditur super limen, hoc est, siue priuatas aedes, siue dei templum cum superbia ingredientem visitabo iusta ultione atque vindicta. Sunt enim quibus non est satis in foro, in campis, in hominum frequentia supinos elatosque incedere, sed etiam domum domini ingressi, cum maxime se submittere deberent ante altare celestis regis, eundem vultum seruant, eandem supercilij elationem, quasi iam ei aequales, cuius non multo post iudicium velint nolint subituri sunt, & tunc demum fiet, quod ad deum psalmista ait, Oculos superbiorum humiliabis. Nihil enim oculi iam ad interos damnatorum quod eos delectet videre poterunt, sed cuncta tristitia & acerba miseri illi & cernere & pati compellentur, quique se olim supra homines esse arbitrabantur, sub immundo spiritu um potestate erunt. Quod quidem metuens Iesus Sirachi filius, orabat dicens, Domine pater & deus vitae meae extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi, hoc est, ne permittas, ut me superet superbia, & me aliquid esse credam, supra id quod sum.

Sopho. i.

Psalm. 17.

Eccle. 23.

Quanta mala pariat superbia.

Caput II.

Scriptum est praeterea, Vbi fuerit superbia, ibi erit contumelia. Necessesse est igitur, ut elati superbiatorumque aspectu homines, prorumpant in contumeliam & probra & conuitium. Sicut enim nebulosa ac obscuris caeli factes raro cum silentio soluitur, ciet toni-

Prou. 11.

Prouc. 13

Psal. 16

3. reg. 12

4. reg. 19

Amos. 2

3. reg. 22

trua, cogit micare fulgura, fulmina cum fragore decidere, terramq; imbribus repente inundare: ita ventosæ supbia tumor, nisi ratione coerceatur, irarum austros proflabit, & obuium quenq; maledictis petulanter lacesset. Vnde alibi dicitur: Inter supbos semper sunt iurgia. In tantum quidem superbi iurgiis assuescunt, vt ipsa iurgia superbiam appellet psalmista, dicens: Os eorum locutum est superbiam. Superbi erant Iudæi, ideo neq; contra deum murmurare timuerunt, nec Moyfi & Aaroni contumaciter insultare. Roboamum Salomonis filium ad contumeliæ verba regalis impulit dignitas, & populo poscenti aliquod pensionum leuamē, addam respondit super iugum vestrum. Pater meus cecidit vos flagellis, ego cædam scorpionibus. Tantum hac animi elatione profecit, vt duodecim tribuum rex, mox duarum tantummodo fieret, reliquis ab eo secedentibus. Nemo enim superbo domino libenter seruit. Nemo etiam impune aduersus deum superbit. Etenim Sennacherib rex Assyriorum, captis aliquot Iudææ oppidis, Hierosolymam obsidione premere cœpit, blasphemias in deum Israel dixit, seq; dñs potentiorē asseruit. Ex quo Hierosolymarum rex Ezechias perterritus, deposita regali purpura, saccum induit, & supplex dominum orauit, Præualuerunt preces humiliantis se aduersus furorem impotentiamq; superbi. Angelus domini maiore parte Assyrii exercitus prostrata, regem cum reliquis Ninuen redire coegit. Quo ille perueniens, filiorum suorum manu interemptus occubuit. Hinc plane satis patet, quam fragiles, quam nullæ sint humanæ vires, si cum deo contenderint. Ad hæc, superbus post iurgia illos cum quibus iurgatus est, re atq; opere lædere affectat, vt vim roburque suum ostendet, seque ex illis esse probet, de quibus Amos propheta ait: Conturrunt super puluere in terræ capita pauperum, & viam humilium declinant, Sedechias quoque filius Chanaan volens videri propheta, cum prospera regi Samariæ Achabo prædixisset, Micheæ contraria, quæ & euenerunt, prophetanti colaphum infregit, dicens: Me ne er

go dimisit spiritus domini, & locutus est tibi? Vir ar-
 rogans igitur & inani gloria tumens, dum persuadere
 nititur se esse quod non est, si quis contradixerit, impa-
 tiens iræ, ne manibus quidem temperat, nihilque peni-
 tius habet meliores se atq; honorabiliores afficere iniuria. 2. Reg. 10.
 Ioab Dauidici exercitus ductor, non potuit pati præfe-
 cturæ honorem laudemque militiæ cum alijs partiri, et
 Amasam collegam suum amice alloquens, incautum in-
 teremit. Nullo itaque scelere abstinet superbia, nec ra-
 pitis, nec cædibus pareit, dū supra omnes eminere atq; Abac. 1
 excellere appetit. Aduersus hanc per os Abacuk prophe-
 tæ spiritus sanctus clamat: Væ qui congregat auaritiam
 malam domui suæ, vt sit in excelsis nidus eius. Ad super-
 biæ autem vitium alios virium confidentia stimulat,
 alios rerum prosperitas hortatur, alijs audaciam lon-
 gus peccandi vsus præstat, qui retuso iam conscientiæ
 aculeo delictorum assiduitate, neque hominum pudore
 neque vlllo dei metu cohibent. In Abdia propheta Idu-
 mæam increpat dominus, & ait: Valde superbia cordis
 tui extulit te habitantem in scissuris petriæ, exaltantem
 solum tuum, qui dicis in corde tuo. Quis detrahet me
 in terram? Et quoniam supra quam decuit efferebarur
 Idumæus, consequenter dicitur ei, Si exaltatus fueris
 vt aquila, & si inter sidera posueris nidum tuum, inde
 te detraham dicit dominus. Vt qui se omnium fortissi- 1. Reg. 1
 mum credidit, omnium imbecillimus euadat, & de illo
 quoque dicatur, Arcus fortium superatus est, & infirmi
 accincti sunt robore. Quod autem & superbi humilien-
 tur & humiles exaltentur, Benedab quoque Syriæ rex
 nobis exemplo est, qui Samariam cum innumera mili-
 tum multitudine inuadens, gloriabatur quod puluis Sa-
 mariæ nõ sufficeret pugillis populi, qui ipsum secutus
 fuerat. Deo autem arrogantiam eius viciscente, egres-
 sus rex Achab tantum cum septem millibus virorum,
 & ducentis triginta duobus fudit fugauitque eum, qui 3. Reg. 10.
 iam in manibus victoriam se gerere credebat. Insequen-
 ti anno Israelitarum parua manus centum millia Syro-
 rum in prælio conciderunt, reliquos fuga elapsos, in

Niniue.

oppido Aphec murus ruina oppressit. Benedab captus, qui sibi insuperabilis videbatur, pro vita supplicauit. Niniuen etiam Assyriorum metropolim, cui dominus pœnitenti & humilitatē pepercerat, postremo tamen insolenter claram repenti ruina concidere permisit. Ideo illi per Sophontiam superbitiæ crimen obiicit dicentem: Hæc est ciuitas gloriosa, habitans in confidentia, quæ dicebat in corde suo, Ego sum, & extra me non est alia amplius. quomodo facta est in desertum cubile bestiæ: omnis qui trāsit per eam, sibilabit & mouebit manum. quasi dolens eam quæ fuerat, iam non esse, sicut & psalmista ait: Vidi impium superexaltatum vt cedros Libani, tranſiui, & ecce non erat.

Psal. 36.

In illos qui sanctitatis ostentatione alios carpunt
Caput III.

Isaia. 65

SVnt qui de morum sanctitate sibi plaudentes, aliorum vitam carpunt, vt illis quos improbant, meliores videantur. Talibus in Isaia minatur dominus dicens, Qui dicunt, recede a me, non appropinques mihi, quia immundus es. Isti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die, ecce scriptum est coram me. Qui se igitur quamuis bonus suo ore extollit, dei damnabit iudicio, saluatore in euangelio dicente, Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus, deus autem nouit corda vestra. quia quod hominibus altum est, abominatio est apud deum. Huiusce rei nobis pharisæi quoque proponitur exemplum, qui templum ingressus, dum se iustificat, & publicanū iuxta orantem accusat, publicano ipso nequior de templo exiit. Modicum itaque arrogantiae fermentum, totam corrumpit massam virtutum, & si quid boni superædificat, corrumpit. Quid est enim quod Salomon in Prouerb. ait, Domos superbiorum demolitur dominus, nisi quia superbi licet opere interdum nō peccent, animo tamen delinquant, donum dei nō dei laudi, sed suæ tribuendo? Vnde idem, Abominatio est domini inquit, omnis arrogans. etiam si manus ad manum fu-

Lucæ. 16.

Lucæ. 18.

Prou. 15.

Ibidem.

erit, non erit innocens. Et in psalmo est scriptum: Superbi inique agebant vsquequaque. Cæterum impossibile est, ne quando etiam actione delinquant, qui per arrogantiam in se confidunt. Sibi quippe derelicti, absq; gratiæ diuinæ fulcimento stare nullo modo poterunt. Semper autem prius est, vt in corde superbiat peccator quam in opere. & hanc reor Salomonis esse sententiam dicentis: Contritionem præcedit superbia, & ante ruina exaltatur spiritus. Quod si iam affectione maliteritus cecidit, nisi repente culpam agnoscat & doleat, quomodo non etiam exterius iniqua operatione labetur? quomodo dum multos probitatis laude anteire se existimat, non de alijs obloquetur? non aliorum vitã carpet, & insectatione laceffet? Quamobrem iterum Salomon ait: Expediit magis vrsæ occurrere raptis fœtib⁹ quam fatuo confidenti sibi in iustitia sua. Non enim fama honesti deperit, si a fera mordearis, sed si linguæ petulantis iaculo ictus fueris, periculum est ne inter infames computeris. Et licet mala hominum opinio de te innocente, tibi non noceat, nocet tamen alijs, qui te sibi similem rati, sese corrigere negligunt, & quasi te autore in malo perseuerant. Incipiet autem & tibi detrimento esse, si in tua infamia contemnes lapsum proximorum. Ideo dicitur, Qui negligit famam suam, crudelis est. Melius è bonum nomen quam diuitiæ multæ. In sua vero iustitia confidenti ab Apostolo dicitur, Qui se existimat stare, videat ne cadat. Et alibi, Si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit. Opus autem suum probet vnusquisque, & sic in semetipso tantum gloriam habebit, & non in altero. Illi quippe in altero habent gloriam, qui malunt laudari ab hominibus, q̄ a deo probari. His quidem non tam virtus ipsa placet, quam vmbra quædã simulatioq; virtutis, non habentes curæ vt boni sint, sed vt esse videant. Et hoc quidem in causa est, vt se aliquis arroganter iactet, & alios contemnat, & parui reputet. Sed talem condemnat propheta dicens, Væ q̄ p̄daris, nonne & ipse p̄daberis? & qui spernis, nonne & ipse sperneris? Certissimum quip-

Prou. 16

Prou. 17.

Prou. 22.

1. Cor. 10.

Galat. 6.

Isaiã. 33.

Jerem. 42. pe est, & malum a iusto iudice recipiet, qui malum pro-
 ximo suo machinabitur. Spreuerunt Ieremiam Iohan-
 nan & qui cum illo erant, contemptoq; eius consilio abi-
 erunt in Aegyptum. Et gladius regis Babylonis, quem
 fugiebant, ibi concidit illos, cū in terra Iuda si prophe-
 tam audissent, a periculo tuti forent. Spernunt etiam su-
 perbi eos qui in monasteriis deo seruiunt, & quod se-
 culo renunciarint, irident, ipsi mox rediculi futuri dē-
 monis. Sic fatua Michol virum suum Dauidem derisit,
 ante arcam domini saltantem atq; ludentem, & Ephor-
 lineo indutum. Hoc autem regis seruitium quam gratū
 esset domino, supbæ mulieris multa ostendit. Eam enī
 ob rem sterilitate damnatur, ne de illo habeat liberos,
 quem deo deuotum despexit. Sic & impius Nicanor cū
 exercitu missus a Demetrio Antiochiæ rege, ascendens
 montem Sion, ludibrio habuit sacerdotes, ipsa sibi lauit
 sacrificia, & minatus est ferro se igniq; cuncta vastatu-
 rum, nisi Iudam & omnes qui ipsum sequebantur, sibi
 traderent. Occurrit illi Iudas cum trium millium manu
 tantum, castraq; eius contriuit. Cecidit Nicanor, pluri-
 mi de suis desiderati sunt, caput & dextera superbissimi
 ducis ante portam Hierosolymæ urbis suspensa, vt om-
 nibus pateret, spes eorum in contrarium verti, qui di-
 uina incessere præsumunt, Psalmista dicente, Confun-
 dantur & conuertantur retrorsum omnes qui oderunt
 Sion. Fiant sicut fœnum tectorum, quod priusquam e-
 uellatur exaruit. Ab his liberari precatur iustus, cum a-
 it, Miserere nostri domine, miserere nostri, quia mul-
 tum repleti sumus despectione, multum repleta est ani-
 ma nostra, opprobriū abundantibus & despectio supbis.
 ¶ Quod superbi succumbant passio-
 nibus, & quæ sint illa per quæ notantur
 superbi. Caput. IIII.

Passionibus præterea seruit superbus, immodera-
 te gaudet, intemperanter tristatur, supra modum
 sperat, infra modum metuit, nihil ei temperamen-

1. Para. 15.
Michol.

Nicano.
1. Mac. 7.

Psal. 128.

Psal. 22.

to constat rarioris, quoniam in omnibus appetitum se-
 quitur carnis, quamobrem in psalmo dicitur: Funda-
 menta mōtium commota sunt. & conturbata sunt, quod
 niā iratus est eis deus. Alias mōtes intelliguntur sancti
 propter diuinæ contemplationis altitudinem. Hinc su-
 perbos accipimus propter arrogantiae elationem. Su-
 perbi ergo conturbantur, quoniam iratus est eis deus.
 Quemadmodum enim humilibus placatur ita irascitur
 superbis. Quos autem deus abnuat, & auersatur, fieri
 omnino non potest, quin suæ imbecillitati relicti con-
 turbentur animis, & insipienter commoueantur curis
 quæ superuacuis incessantur. Hinc est quod secundus a rege
 Persarū Assuero Amā, pati nō poterat quod Mardocheus
 Iudæus nō sibi assurgeret sequē adoraret. Iō furore ac-
 cēsus, a rege apud quē plurimū poterat exegit, ut Iudæi
 qui in regno eius erāt, internitiōe delerētur, & cū his ipse
 Mardocheus in crucem actus periret. Sed vide quomo-
 do deus deposuit potentes de sede, & exaltauit humi-
 les. Rex edoctus per reginam conjugem suam Hester,
 quam bene de illo meritis fuerit Mardocheus, dete-
 ctis olim insidijs coniuratorum in ipsum mutauit edi-
 ctum. Iudæosq; liberæ cōditionis esse iussit. Mardocheus
 vero post se primum fecit. Aman autem in crucem,
 quam ipse Mardocheo parauerat actus est. Atq; ita om-
 nia superbi vora in contrarium uersa sunt, & perniciēs
 quam alijs inferre cogitarat. ipsi contigit. In nunc super-
 be, preme alios ut te extollas, insidiare, machinas om-
 nes intende, ut per aliorum arumnas ad fastigium ali-
 cuius dignitatis ascendas, dummodo scias iustissimum
 simul & potētissimum esse illum, quem offendis. Quod
 si presentium honorum cupidine duceris, quis erit fi-
 nis concupiscendū regnum adeptus aliud desiderabis,
 terræ marisq; imperio potitus quæres si quis ultra ali-
 us lateat orbis cuius nondum dominus factus sis, & quo
 maior fueris, magis exaltari affectabis, ut de te quo-
 que propheta ad dominum conuersus conqueratur &
 dicat: Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper. Psal. 73
 Ascenderat Nabuchodonosor factus arbor fortis & p-

Psalm. 17.

Aman.

Hester. 3.

Hester. 7.

Psal. 73

- Ascēderat & Nabuchodonosor factus arbor fortis & p
cera vsque ad cælū & lata nimis , expādens ramos vsq
ad terminos terre, folijs fructibusque referta, non quod
esset, sed quod tam magnus sibi videretur. Et cū præ vi
ribus imperij sui neminem timeret, repente corrui, di
cente per angelum suum domino ac iubente : Succidite
arborem , præcidite ramos , excutite folia , dispergite
fructus . Itaque cum omnium orientis regum potentis
simus esset , ob hoc superbix fastum ita deiectus est , vt
ab hominum quoque cœtu pulsus, cum bestijs in solitu
dine vitam ageret. Postea vero humiliatus deo miserā
te regnum recepit, pristinxque fortunæ restitui meru
it. Quamobrem in hoc vno quidem perspicue discimus
tum quantum displiceat domino nostra arrogantia, tū
rursum quantum placeat humilitas, de quibus in euan
gelio dicitur. Omnis vallis implebitur, & omnis mons
& collis humiliabitur. Montes hoc loco superbi intelli
guntur, vt est illud in psalmo. Montes sicut cera fluxe
runt a facie domini . Et in alio psalmo : Tange mon
tes & fumigabunt. Superborum quippe gloria in fumo
vanitatis laborat, humiles autem in luce resplendēt ve
ritatis, cum exaltantur. Superbi volucres cæli sunt, de
quibus dicitur: Omnia subiecisti sub pedibus eius, volu
cres cæli & pisces maris. vt Christi iudicio subiecti sint
& hi qui mentis elatione insolescunt, & illi quorum vi
ta inter mūdanas fluctuat vanitatis: & vt vtrosq; Chri
sto inuisos intelligas, ipse in euangelio dixit: Vulpes
foureas habent, & volucres cæli nidos, filius autem ho
minis non habet vbi caput reclinet suum. Alteri enim
terrenis negotijs dediti, auaritiæ studēt, alteri nihil ma
gis curant, quam vt fama honoribusque emineant, vt
que id assequantur, neque homines neque deum offen
dere verentur, Destituit enim eos ratio, ac veluti peco
ra præsentia tantum aspiciunt, & futura quæ æterna
sunt, non recogitant. Quod si quid etiam bene
fecerint, suæ virtuti non diuinæ gratiæ tribuunt. Con
tra quos clamat Isaias dicens: Nunquid gloriabitur secu
ris contra eum qui secat in eas: aut exaltabitur serra con
- Daniel. 4.
- Lucæ 3.
- Psal. 96.
- Psal. 145.
- Volucres.
- Psal. 80.
- Lucæ. 9.
- Isaiæ. 10.

tra eum a quo trahitur? quasi diceret, Ista instrumenta non vendicant sibi laudem operis, quæ propria opificis est, & vos de bono illo, quod non tam a vobis quàm per vos gestum est, totam gloriam vobis v'surparis? Cùm omne bonum de sursum sit, & omne donum perfectum a patre lumen descendat in hominibus, vt quod ille iubeat, ipsi possint perficere.

Quod alij dignitate, alij humilitate laudari appetunt, alij deo quoque se audent comparare. Cap. V.

Alij sane per ambitionem magni apparere volūt. & sicut saluator ait, Amant primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus rabbi. Qui talia amat, peccat, nō q̄ nō liceat hoī primo loco sedere si id dignitas ip̄a in q̄ est exigit, sed q̄d ex eo voluptatem capere, arrogantia vitium sit. Itaque non erit nefas et q̄ iussus est præsidere, primam tenere cathedram, sed hoc affectare inanis gloria gratia, nefas erit. Quin imo si etiam in infimo loco sedendo ab alijs commendari concupieris, humilitatis bonum humanae laudis desiderio corrumpes, & de virtute facies vitium. Et quoniã (vt diximus) mens animusque superbiorum nequit quiescere, semperque se magis ac magis erigens eo quosdam prouexit vecordia, vt se deo cōparare ausi sint, deumq; contemptui habere. Nabuchodonosor rex, cuius insaniam paulo ante retulimus, hoc tamen prætermisso q̄d nunc dicemus, auream statuam erexerat, se in ea veluti deū adorari iubens. Et quoniã se supra hominem extulit, regno depositus cum bestijs vixit. Ad principem Tyri in Ezechiele dicitur, Hæc dicit dominus deus, eo quod eleuatum est cor tuum, & dixisti deus ego sum, & in cathedra dei sedi in corde maris, cum sis homo & nō deus. Hinc demum post commemoratas tantæ elationis causas inferi, quod tradendus alienigenis esset, spoliandus atque interficiendus. Illorum quoque superbia deo se conferentium fuit, qui primum ab ori-

Matt. 23.

Nabuchodonosor.
Danie. 3.

- Gen. 11**
Turris Babel
ente venientes posuerat sibi sedē in terra Sanaar. Turrim enim ædificarunt, cuius altitudinem ad cælum vsque educere decreuerant. Tam igitur stulta est superbia, vt etiam nulli mortalium possibilis præsumat. Inter ædificandū linguis confusi sunt, deinde per orbem dispersi, ita vt neque intelligere alter alterum, neq̄ simul consistere quiuerint. Senacherib Assyriorum Rex, vt ante est dictum, Deum Israel blasphemare ausus, vna nocte cæsis ab angelo exercitibus, fugere coactus est a mœnibus Hierosolymæ vrbis quam obsederat, & cum Niniuen peruenisset, a filijs fuit interemptus. Balthasar Chaldæorum rex, quia vasis sacris, quæ de Hierosolymis translata fuerant bibit in conuiuio, & idola vana colens laudes dixit dijs, ante manu supra parietem scribente territus, deinde ipsius interpretatione scripturæ, postremo nocte insequente interfectus est. Antiochus Epiphanes & ipse in deum blasphemus, iraque tumens minabatur vrbem Hierosolymam supra Iudæorū corpora diruturum se, & quæ habitantium erat locus, facturum vt sit cæsorū sepultura; mox viscerum dolore correptus, ac toto rabefacto corpore sero pœnitens, æ quum esse ait, vt homo mortalis deo immortalis sit subiectus; talia fatus vita decessit. de dolore traductus ad acriores gehennæ dolores, inferorumque supplicia, Documento est quod omnino nihil sit regum terræ potestas, si cœlestis regis potentia comparatur. Nō ab simili fine consumptus est Herodes Agrippa. Sedens enim pro tribunali dum concionaretur, magno plausu exceptus dicentium, non humana verba, sed diuina de ore eis fluere; non egit gratias deo, sed laudē illam totam sibi vendicauit, quod deo conferendus videretur, ob hoc ab angelo percussus vermibus scaturire cœpit, ac tam infelici exitu is qui sibi felicissimus videbatur, vitam obiit, adhuc deterius ab immortalis verme in inferno carpendus quam a quibus consumptus est. Caius Cæsar (vt Iosephus refert) cultum sibi tanquam deo exhiberi iussit, statuam in Capitolio posuit, se Ioui parē dicicans; deinde in senatu interēptus deus esse desiit,

Actu. 12
Herodes

C. Cæsar.

ita vt ne hominis quidem in eo facies aliqua superesset
 toto tandem in cineres conuerso. Talibus imprecatur
 Ecclesiasticus, dicens: Contere domine caput principū
 & inimicorum dicentium, non est alius p̄ter nos. Gran
 Eccle. 63.
 dis arrogantia stultaque p̄sumptio, putare se singu-
 larem, & ab ijs qui prudenter iudicant, nō ita magni ha-
 beri. Vnde p̄ceptum est, Non te extollas in cogitatio
 Eccle. 6.
 ne animæ tuæ velut taurus, ne forte elidatur yrus tua
 Eccle. 10
 per stultitiā. Et alibi: Odibilis (inquit) coram deo ē &
 Ibidem,
 hominibus superbia. Et rursus: Quid superbis terra &
 cinis? Quid est enim de quo gloriari possit aliquis, nisi
 de sola animi virtute? qui autem gloriatur, in domino
 gloriatur.

Quod sancti quandoque lapsi
 sint per superbiam.
 Caput VI.

Nihil aliud habemus, quod non sit cum brutis cō-
 mune p̄ter ipsam animi rationem atque sapi-
 entiam. Difficile ē tamen nequando in ipsam la-
 bamur mentis elationem, neue aliqua laudis
 cupiditate interdum perstringamur quandoquidē san-
 ctissimis quoque viris hoc contigisse, scripturarum mo-
 numenta nobis testantur. Peccaui (inquit Dauid) valde
 2. Reg. 23.
 in hoc facto, cum numerare iussisset Israelē & Iudam
 Dauid
 censaque fuissent de Israele octingēta milia virorū for-
 tum, de Iuda quingenta milia. Cumque se peccasse fa-
 teretur, subiunxit: Sed precor domine, vt transferas inī-
 quitatem serui tui, quia stulte egī nimis. Quamuis autē
 cum p̄citeret, de tribus tamen p̄cē generibus datur
 vnus optio, hoc est, vel septennis famis, vel trimestris
 fugæ persequentibus inimicis, vel triduanæ pestilen-
 tiæ. Qua electa septingenta milia virorum, qui eius dī-
 tionis erant, morte consumpta sunt. Lugenti & in-
 humilitate supplicanti venia tandem data, cessauit q̄ in-
 ternitio ac vastitas plebis. Hic ille gratias agens dixit
 Psalm, 28.
 Audiuit dñs & misertus est mei, dñs factus est adiutor

Ezechias.
Iſa. 39

Apoſtoli.
Luca. 22.

meus. Quoties igitur nos aliq̄ reze ſucceſſu q̄c̄ efferr̄i contigerit, toties ad nos reuerſi humiliemur, veniãque ꝑccemur ꝑccitendo ne forte totam iram effundat deus in obſtinos, q̄ vindictam temperat aduerſus ꝑccitentes miſereturq̄ ſupplicibus & ignoſcit. Peccauit & Ezechias rex aliq̄n erga deum ꝑccitate notiffimus, eleuatũ eſt cor eius, poſtq̄ graui obſidione Aſſyriorum fuit liberatus, additiq̄ ſint vitæ ſuæ quindecim anni, dato ne id futurum dubitaret ſigno ꝑ decem horarum ſpatium retro ducti ſolis, Et tunc quidem tactabundus regis Babylonij legatis oẽm domus ſuæ opulentiam, propterea ꝑ prophetam audiuit diuitias illas ad Babylonem transferendas vna cum liberis nepotibusq̄ ſuis. Sed quoniam ſubmiſit ſe domino, dilata eſt calamitas ad regni ſucceſſores. Ipſe vero mali huius exers deceſſit, non tamen abſq̄ dolore eorum quæ poſt ſe nouerat eſſe ventura. Peccauerunt & diſcipuli Chriſti, orta inter ſe contentione, quis eorum videretur eſſe maior? Sed ab ipſo veræ virtutis ꝑceptore reprehendi ſunt dicente, Gentilium non Chriſtianorum eſſe, ambire honores, & ſe magnificos apparere velle. Vos autem non ſic, inquit, ſed qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor: & qui ꝑceſſor eſt ſicut miniſtrator. Nam quis maior eſt, qui recumbit, an qui miniſtrat: nonne qui recumbit? ego autem in medio veſtrum ſum ſicut qui miniſtrat. Is igitur qui ꝑferri alijs concupiſcit, gentilitatem ſapit, qui vero vel in dignitate poſitus, minoribus miniſtrat ea quæ ad conſequendam ſalutem neceſſaria ſunt vtutũ ꝑcepta, ſiue ad ſuſtentatiõem vitæ oportũa ſubſidia, hic Chriſti diſcipulus eſt, hũilitate detectus dignitate ꝑſtã, nõ q̄rens quæ ſua ſunt, ſed quæ aliorũ.

De ſuperbia diaboli, & ſuperborum damnatione. Ca. VII.

Iob. 41

Ille ꝑterea qui tumide arrogãterq̄ ſe gerere nõ deſierit, hic diaboli diſcipulus ſimul & ſeruus erit. Diabolus quippe (vt in Iob legimus) rex eſt ſuper vniuerſos filios ſuperbiæ. Quid aut̄ vilius, deſpectius, miſerius, infelicius q̄ eius eſſe mãcipiũ, q̄ & ipſe ꝑpter ſu-

perbiam caelo deturbatus lucem amisit, & in inferno m
 corruens, tenebris & igni est addictus. Quid inquā di-
 ci aut cogitari foedius pot quam vt hō ad similitudinē
 dei factus, conditionis suae oblitus, immundum imite-
 tur spiritum, teterrimam sequatur beluam, immanissi-
 moq; sese subdat serpenti. Qui licet saeuissimus insolē-
 tissimusq; sit, a sanctis tamen, humilibusque dei seruis
 conculcandus & conterendus est in die iudicij, dicente
 Michea propheta: Calcabit is impios, cum fuerint cinis
 sub planta pedum vestrorum in die quam ego facio di-
 cit dñs exercituum, vt videlicet tanto despicabilior ap-
 pareat malignus hic spiritus, quanto arrogantius con-
 tra deum creatorem suum & dominum insurrexit. Di-
 xit enim vt in Isaia est scriptum: Ascendam super fide-
 ra dei, exaltabo solium meum, sedebo in monte testa-
 menti, in lateribus aqilonis, ascendam super altitudi-
 nem nubium, & ero similis altissimo. O insatiabile malū
 superbia, In caelo erat & adhuc altius prouehi cupie-
 bat. Nam supra illud etiam caelum se ascensurum iacta-
 bat, de q̄ dñs: Caelum caeli dño, terram autem dedit filijs
 hoim, supra sidera dei, supra altitudinem nubium: hoc
 est supra oēs angelicas virtutes & potestates. In monte
 testamenti, in lateribus aqilonis, iuxta illud q̄ in psal-
 mo legimus, Mōs Sion latera aqilonis, ciuitas regis ma-
 gni, mons Sion & mōs testamenti sancta ecclesia est, la-
 tera aqilonis in caelo puriora nobis apparent. Ideo sub
 hac metaphora signatur locus in caelesti gloria cæte-
 ris purior atq; sanctior, in q̄ summæ maiestatis princi-
 pale habitaculū ē, illo igitur mens elata & temeraria co-
 gitabat ascendere. Quamobrem ne ibi qdem vbi erat q̄
 ut pmanere. Ad ima terrae corruit: dum se ad fastigia
 vsq; caelorum extendit, dñs ei, Quō cecidisti de caelo Lu-
 cifer, qui mane oriebaris, Corruisti in terram. Hoc in eu-
 ang. dñs testat d. Videbam satanam sicut fulgur de cae-
 lo cadentem. Et Iohannes in Apoc. Vidi stellam de cae-
 lo cecidisse in terram, & data est ei clavis putei abyssi.
 Idem alibi, Factum est (inquit) praelium magnum in
 caelo, Michael & angeli eius praeliabantur cum draco-

Miche. 4.

Isa. 14.

Psal. 47.

ne, & draco pugnabat & angeli eius, & non valuerunt, neque locus inuentus est eorum amplius in cælo, & proiectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus & satanas, qui seducit vniuersum orbem & pictus est in terram, & angeli eius cū illo missi sunt.

Iob. 4. De quibus in Iob dicitur: Et in angelis suis deus reperit prauitatem. in his videlicet, qui vna cum dracone in profundum deciderunt. Itaque etiam illi, q̄ eum sequuntur superbe & elate se gerendo, & sub potenti manu dei humiliari contemnēdo, eodem loci corruant necesse est.

Iohel. 2. Sordet enim vita eorum nauseamque facit domino, qui in superbiam eriguntur, Iohel propheta teste qui ait: Ascendet fœtor eius, & ascendet putredo eius, quia superbe egit. Superborum igitur fœtor ascendit, quia dereliquerunt odorem humilitatis, fragrantiamq; virtutis, & elato incedentes supercilio aduersarij sequuntur vestigia, vt cum eo damnentur in die illa, quando visitabit dominus (vt Isaias inq̄t) in gladio suo duro & grandi & forti super Leuiathan serpentem veterem, & super Leuiathan serpentem tortuosum, & occidet cetum qui in mari est. Qui enim nunc vel circa aera istum nubilosum vel circa terram hanc mortalium sedem versantur, tunc omnes in barathro tartari terribili atque horrendo cōcludentur. At tu si nolis cum his habere sortem, consortium quoque fuge superborum. Rarum est enim vt quis illorum mores non imitetur, quorum consuetudine vitur. Vnde Psalmista: Superbo oculo (inquit) & insatiabili corde, cum hoc non edebam. Et scripturarum præcipuus illustrator Hieronymus noster: Nihil, inquit, a pueritia magis vitare conatus sum, quam tumentem animum & erectam ceruicem, dei contra se odia prouocantem. Ob hoc quoque superbos fuge, ne forte dum illis iungaris, cum ipsis simul turbine diuinæ vindictæ inuoluaris. Qui enim vitiosis libenter copulatur, licet moribus dissimilis sit, fauere tamen vitijs eorum videtur, & sicut a societate malorū non abhorret, ita minime mirum erit, si pœnæ quoque eorū particeps efficiat.

De superborum pœna.

Qualis autem superborum poena futura sit, præ-
 sentia demonstrant. nam si in vita quoque in-
 terdam grauissime plectuntur, haud dubium
 quin multo acerbiora passuri sint post mortem in infer-
 no, nisi decedentium comes fuerit humilitas. id quamquam
 ex his quæ diximus perspicue apparet, addamus tamen
 & alia quædam de scripturis, vt quo plures aduersus vi-
 tium istud sententias didicerimus, in euitando efficia-
 mur diligentiores. Per Isaiam superbis minatur domi-
 nus, dicens: Quiescere faciam superbiam infidelium, &
 arrogantiã fortium humiliabo. Et per Ezechielem: Ad-
 ducam (inquit) pessimos de gentibus, & possidebunt domos
 eorum, & quiescere faciam superbiam potentium, & pos-
 sidebunt sanctuaria eorum. Vtinam non de nobis ista
 exponi queant, quorum infideles Turci vicos, oppida,
 prouincias occuparunt, aras focosque prophanantes, nul-
 lo die cessant in reliqua Christianorum regna debaccha-
 ri, captiuos abducere, pecora deprædari, vastare agros
 cædibus grassari, & in nomen Christianum magis quã
 dici queat impie furere. Hoc perpetuo flagello nostra p-
 cutit superbia, & tamen adhuc humiliari negligimus.
 Infidelium arma sine intermissione sæuiunt, & sæuien-
 do prosperantur: quia Christiani principes inter se dis-
 sident, inter se digladiantur: & cum iunctis viribus com-
 muni periculo simul occurrere deberent, id agunt, vt fa-
 cilius quicquid reliquum est Christiani imperij, dissipe-
 tur, & in impiæ infidæque gentis veniat potestatem. Cæ-
 terum si quis hanc quam imminere cernimus calamita-
 tem effugerit, & tamen scelere atque superbia sese effe-
 re non desierit, nequaquam illam multo horribiliorem
 ærumnam effugiet, quam futuram Malchias denunciât
 dicens: Ecce dies veniet succensa quasi caminus, & erunt
 omnes superbi & omnes facientes impietatem stipula,
 & inflammabit eos dies veniens, dicit dominus exerci-
 tum: quæ non relinquet eis radicem & germen, id est
 vllam conuersationis pristinae spem. dicitur enim eis,

Isaiæ. 13.

Ezech. 7.

Malac. 4.

Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabo-
 lo & angelis eius. Ut videlicet superbi homines cū ipsis
 superbix spiribus crucient simul, oī prorsus q̄scen-
 di expectatione sublata. Plurimi tñ & añ in hoc seculo
 magnis afficiunt incommodis atq; angustiis, q̄ vel ipso
 rum supbia castigata submittat ceruices, vel aliorū ter-
 rita in humilitatem conuertatur. Quem superbum tūc
 non terruit Hierosolyma, vel cum olim a Chaldæis e-
 uersa est, vel cum postea a Romanis? De qua Isaias pro-
 phetauit, dicens: Dominus deus fortis incuruabit habi-
 tates in excelso, ciuitatem sublimem humiliabit, humi-
 liabit eam vsq; ad terram, detrahet eam vsq; ad pulue-
 rem. Postremo a saluatore coarguta q̄ occideret, pphe-
 tas, & ad se corripendam missos lapidaret, audit, Ecce
 inimici tui circundabunt te vallo, & coangustabunt te
 vndiq; & ad terram prosternent te & filios q̄ in te sunt
 & non relinquent in te lapidem super lapidem. Quem
 arrogantem non paucfecit Babylon a Medis Persisque
 destructa? quod q̄dem immanitate eius atq; superbia of-
 fensus dñs futurę pdixit, cum ait: Visitabo super regem
 Babylonis, & super gentem illam iniquitatem eorum, &
 sup terrā Chaldæorū, & ponā illā in solitudines sempi-
 ternas. Hanc & Isaias lugere videtur, dicens. Descende,
 sede in puluere filia Babylon, sede in terranō est solū fi-
 liæ Chaldæorū. Idem alibi. Et erit Babylon, inqt, illa ci-
 uitas gloriosa, in regnis incluta, in superbia Chaldæo-
 rum subuersa, sicut iubuertit dominus Sodomam & Go-
 morrham, non habitabitur vsq; in finem, & non funda-
 bitur vsq; in generationes & generationes. Chaldæorū
 hæc metropolis erat, inter septem mundi spectacula a
 scriptoribus numerata, tanta ædificiorum magnificen-
 tia, vt pene incredibilia sint, quæ de illa narrantur.
 Muris cōstilibus cincta, Semiramis reginæ opus, cuius
 ambitus (vt Herodotus prodidit) sexagintaquatuor
 millium passuum erat, vt Strabo, trecentorum & octo-
 ginta stadiorum, quod pene idem est. Multo Babylone
 maiorem fuisse Ninum aiunt, quam nos Niniuen dici-

Hierusalē.
 Isa. 26

Luc. 19

Babylon

Ierc. 26

Isa. 47.
 Isa. 13.

mus, cuius ambitum trium dierum itinere constitisse, Ionæ prophetæ liber testatur. quam cum ille subuerten-
dam prædixisset, Niniuitæ penitentia humilitate ve-
niam impetrarunt. Postea vero cum ad pristinas super-
biæ sordes reuenterentur, quod ante timuerat, passi sunt
a Cyaraxe Medorum rege, regnante Hierosolymis Io-
sia filio regis Amon a seruis interempti. De ista Nini-
uæ vastatione prophetauerat Zacharias, dicens: Humi-
liabitur superbia Assur. Et Sophonias. Extendet domi-
nus manum suam super Aquilonem & perdet Assur, &
ponet speciosam in solitudinem & in inuium, & quasi
desertum. Paulo post. Hæc est (inquit) ciuitas gloriosa
habitans in confidentia, quæ dicebat in corde suo, ego
sum, & extra me non est alia amplius, quomodo facta
est in desertum, cubile bestia? Igitur ut taceam Moabi-
tas & Ammonitas, & quosdã alios potentia atq; opibus
quondam claros, ob hoc ipsum superbiæ crimen pene
deletos, omnes terrarum dominos hortor, cum talia
legerint de his, qui ipsis fortiores, opulentiores, viro-
rum armorumq; & rerum omnium copia maiores exti-
tere, tam subito cecidisse, ne sibi insolenter superbeq; cõ-
fidant, sed summi dei scita legesque contemnere metu-
ant, semperq; meminerint, solo illius nutu cælum ter-
ramque posse deficere, qui solus ut essent potuit facere.
Non eos extollat successus rerum, non erigant contra
inimicos victoria, non inflet imperij ampliatio. Audi-
ant psalmistam domino dicentem. Non enim in gladio
suo possederunt terram, & brachium eorum non salua-
uit eos, sed dextera tua & brachium tuum & illumina-
tio faciei tuæ. Nunquid igitur qui dare potuit, non po-
terit auferre cum voluerit? Nunquid quisquam valebit
resistere illi terribili, qui auferit spiritum principum, ter-
ribili apud reges terræ? Erit, inquit Isaias, for-
titududo vestra ut fauilla struppæ, & opus vestrum qua-
si scintilla, & succendetur vtrunque simul. Poten-
tissimus olim fuit Ozias Iudææ rex, Geth oppi-
dum destruxit, Iamnam & Azorum ædificauit, do-
muit Palestinos, Ammonitas pendere vctigal coegit,

Zach. 10

Soph. 2

Ibidem.

Psal. 43.

Psal. 75

Isai. 1.

Ozias.

2. Par. 26

erat exercitus eius duorum millium & sexcentorum principum, & sub his trecenta & septem millia viroꝝ bello fortium. Cum tamen insolenter elatus, & templum ingressus adolere incensum vellet, quod officium sacerdotum erat, continuo lepra perfunditur, redditurq; ineptus curæ & gubernaculo regni. In eius locum suffectio filio, vitam morte acerbiorē duxit. Sic igitur oculos superbiorum humiliat dominus: sic superbi ascendunt vsq; ad cælos, & descendunt vsq; ad abyſſos; sic humiliat dominus peccatores vsque ad terram. Excelsi ergo statura (vt Isaias ait) succidentur, & sublimes humiliabuntur. Iterum ait: Dominus exercituum cogitauit hoc, vt detraheret superbiam omnis gloriæ, & ad ignominiam deduceret vniuersos inclytos terræ. Et rursum: Væ inquit, coronæ superbiam ebrijs Ephraim, & flori decidenti gloriæ exultationis eius. Quid est enim aliud humanæ potentiæ ostentatio nisi florum gloria, mane flores, vespere areſcens ac defluens, & omnem penitus amittens decorem. Nullum terræ regnum perpetuum, neq; diuitiæ stabiles, neq; honor firmus. Cuncta caduca, fragilia, varia atq; mutabilia; in quibus hominum superbia dum caput atrollere nititur, dum se stare putat, corrui. Hoc est illud seremiæ lumbare, quo cum se p̄cingere vellet, nequiuit. Computruerat enim, & nullam vsui aptum erat, atq; hinc captata occasione dominus. Sic, inquit, putrescere faciam superbiam Iuda, & superbiam Hierusalem multam. Nemo igitur superbiat, quia omnipotens est qui auersatur superbos. Vnusquisq; humilietur, quia deus est qui humilibus dat gratiam dicente Baruch, p̄pheta: Constituit deus humiliare oēra montem excelsum & rupes penes, & cōualles replere in æqualitatem terræ. Dicente etiam deo ip̄o in Ezechiele p̄pheta, Ego dñs humiliavi lignū sublime, & exaltaui lignū humile, & siccaui lignū viride, & frōdere feci lignū aridum. Hoc idem alijs v̄bis exp̄ssum est in euangelio, vbi dicitur, Omnis mons & collis humiliabit, & omnis vallis implebitur. Et iterum, Dispersit superbos dominus mente cordis sui, deposuit potentes de sede &

Isaiæ. 10

Isaiæ. 23

Isaiæ. 28

Jerem. 13

Baruch. 5

Ezech. 17

Luc. 3

exaltauit humiles. Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes. Cæterum ibi quoq; terribiliter minatur superbis dominus, vbi ait, Et tu Capharnaum, nunquid vsq; in cælum exaltaberis? vsq; in infernum descendes, vt videlicet pœna delicto respõdeat, & quanto quis altius erigitur, tanto inferius labatur & corrumpatur. Hinc est ille angeli in Apocalypsi clamor, Quantum glorificauit se, & in delictis fuit, tantum date illi tormentum & luctum. Et cum hæc ita sint, nonne fidelissimo cuiq; ab arrogantia, fastu, atq; superbia maxime abhorrendum sit & enitendum, vt humilitatem, mansuetudinem, humanitatemq; sequatur? Id demum ita seruare poterit, si in omnibus ei qui omnibus præsidet, prærebit. Quam rem vt impensius præstet, nunc de ipsa obedientiæ virtute tractationem spiritu sancto fauente aggrediemur.

Mat. 18

Apoc. 18:

De obedientia deo præstanda.

Caput IX.

Primum omnium deo obediendum est, deinde aliis propter deum. Nemini autem in eo gerendus mos est, in quo offenditur deus. Omnia extrema prius perpetienda sunt, quam contra dei iussa, mandata, leges aliquid agendum. Nec vnquam dubitandum, quin illud bonum æquumq; sit, quod iussum a deo atq; constitutum fuerit. Cuius vnus sapientia nunquam errat, & bonitas nunquam a sui perfectione defleuitur. Cuiuscunq; igitur ita vt oportet de deo persuasum fuerit, non inquireret quare sic aut sic aliquid ille iubeat siue mandet, sed tantum quod imperatum est, id persequatur atq; perficere curabit. Abraham filium immolare iussus, non respondit quod in illo sibi promissum esset semen, quod in illo benedicendæ erant gentes. Credidit enim cuncta euentura quæ deus promiserat, etiam ipso mandato, in quo promissa ista implenda erant. Ideo tacitus maturabat quod iussum fuerat, perficere. Deniq; filium vnigenitum vnice dilectum, vt deo obtemperaret, suis interfecisset manibus, nisi is qui iusserat, rursus in

Gen. 22:

- hibuisset. Sic pbatus, cum vnus tm̄ esset genitor, oīm in
 Ch̄o credentium constitui meruit p̄. stellas numerare
 iubetur, in eaz̄ comparatione filios habiturus. Amale
 chitasq; regem Samuel, ppheta in frustra discidit, cui vi-
 cto Saul rex pepercerat. maiorisq; pietatis exemplum p̄
 buit Samuel, quia homini nō pepercit, vt deo obediret.
 a Saule aut̄ tollit̄ regnum, & alteri dat, quia illum quem
 iussus erat interficere, viuere permisit. Nō itaq; pius, sed
 impius ē habendus, qui dñi transgreditur legem, vt ser-
 uo indulgeat & blandiatur, magisq; hominē offendere
 metuit, mortalē, fragilem, caducū q̄ deum immortalem
 æternū, oīm̄potentē, omnīū q̄ vbiq; sunt opificem, oīm̄
 dñi mac moderatorē. Quid vxore, qd̄ liberis in vita cha-
 rius? legimus tm̄ illos qui de Babylone cū Edra sacerdo-
 te postliminio redierāt, cū didicissent ex lege diuinanon
 licere sibi alienigenis mulierib. copulari, cū illis q̄s duxe-
 rāt, diuortiū fecisse, ac de ip̄s genitos abdicasse. Vincere
 em̄ debet oēm erga alios amoris affectū sola deo parēdi
 atq; obsequendi sedulitas. Quę p̄fecto si nobis cōtigerit,
 nullus hominū timor obstabit, nullus pudor, quin aga-
 mus, quicquid vel a domino, vel a pontifice vel a colle-
 gū nostri p̄posito iniunctum fuerit. Non timuerunt
 sancti prophetæ magnos reges coram arguere, neque
 populo plebiq; aduersa denunciare, cum a domino mit-
 terentur. Non erubuit Isaias deposito quo indutus erat
 cilicio nudus per vrbem incedere, & regum necessitudi-
 ne nobilis pudendum de semetip̄o detectis naribus spe-
 ctaculum publice p̄bere, quia ille qui super omnes
 est iusserat, vt per hoc Aegyptum & Aethiopiam ab
 Assyrijs despoliandam significaret. Magno igi-
 tur animo omnibus in rebus diuinæ optemperandum ē
 iussioni. Contempserunt Apostoli impiorum contume-
 lias, verbera, minas omnes: & cum compellerentur ne
 Christum p̄dicarent, responderunt, deo magis quam
 hominibus obedire oportere. Et nisi domino nostro o-
 bedierimus, ne diligere quidem illum conuincemur. Si
 diligitis me, inquit, mandata mea seruate. Et iterum:
 Qui habet mandata mea & seruat ea, ille est qui diligit

Samuel.

1. Reg. 15.

1. Efd. 10.

Isaiæ. 20

Isaias.

Apostoli.

Actu. 5.

Iohan. 14.

De charitate Liber VII 475

me. Idē rursus ait. Qui non diligit me, sermones meos non seruat. Mentit̄ igit̄ q̄ se deū diligere dicit, & q̄d ille imperauit, hoc exeq̄ negligit. Quod v̄bis profiteris, operibus cōproba, & quod promittendo iactas, verū esse obediendo oñde. Ad testandā erga deum charitatē nihil magis necessarium est, q̄ ipsa obedientiæ v̄tus, vt videlicet facere studeamus quod ille imperat, & eo q̄d prohibet abstineam⁹. Cuncta q̄cunq̄ sunt, autorē suum agnoscunt, & ei obtemperant. Cælum, terra, mare, volucres, pecora, pisces, nec animantia tm̄, verum etiā inanimata eandem naturam seruant, quæ illis ab initio est collata, & nunq̄ ordinem suum, quem a conditore acceperunt transgrediunt̄. Vnde psalmista dñm alloquitur & ait. Fundasti terram & permanet, ordinatione tua p̄ seuerant dies, qm̄ oīa seruiunt tibi. Et in alio psalmo dicitur. Ignis, grādo, nix, glacies. sp̄s p̄ ocellarum, quæ faciunt v̄bum eius, montes & omnes collēs, ligna fructifera & omnes cedri, bestię & vniuersa pecora, serpentes & volucres pennatæ. Cuncta igitur quæ subsistunt, v̄bum dei faciunt, bruta vtiq̄ ratione carentia, sensibilia atq̄ insensibilia, & nos q̄s ille intellectu donauit, veritatis cognitione illuminauit, æternis bonis dignos reddidit, non faciemus? Creatori, redemptori, saluatori n̄o non parebimus? Non ille n̄a indiget obedientia, sed nos illius indigemus imperio, qui deo imperat aliquid, vt bona conferat obedientibus. Quæ aut̄ his q̄ obediunt conferenda sunt, obedire nolentes mereri non poterunt. Qualia v̄o & q̄ta sint obedientium bona, docebo, si prius quibus post deum obediendū sit, viderimus.

Quorum imperio parendum sit.

Cap. X.

Omnibus illis qui nobis iure præsumunt, obedire nos oportet, dummodo id iubeant, quod diuinæ non aduersatur iussioni, neque eorum qui præsidibus præsumunt imperio. Vt semper maioribus honor deferatur in obediendo, dicente Apostolo. Rom. 13.
Omnia anima potestatibus sublimioribus subdita sit,

Tit. 3.

Mat. 10

Eph. 6.

non est enim potestas nisi a deo, quæ autem sunt, a deo ordinata sunt, itaque qui resistit potestati, dei ordinationi resistit, qui autem resistunt, ipsi sibi, inquit. damnationem acquirunt. Quoties ergo imperatum est, quod potestati quæ a deo est, cõuenit, parere debemus vt deo. At vero cum male, impie, iniuste aliquid iussum fuerit, inalignitati eius qui iussit resistendum est, neque quod fieri voluit faciendum. Talis quippe iussio nequaquam sequitur ordinem a deo datæ potestatis, sed eius qui abutitur potestate, prauitatem atque nequitiam. Idcirco idem apostolus ad Titum scribens non satis habuit dicere. Ad mone illos principibus & potestatibus subditos esse, dicitõ obedire, sed subiunxit, ad omne opus bonum paratos esse. Cum itaque potestas aliquid iusserit, subditi mens mature perpendat, vtrum bonum an malum sit quod iubetur, si bonum fuerit, pareat: si malum parere caueat ne deum offendat, quod si nec bonum nec malum videbitur, perinde ac si bonum esset obtemperet. Satis est enim si malum non est quod iubetur. Bonum autem etiã si iussum non fuerit, agere expediens erit. Bene enim agendo mala iubentem poteris contemnere. Vis, inquit, non timere potestatem, bene fac. Fieri quidem potest vt potestas male officio suo fungens aduersus innocentem sæuiat, sed dominum audiuius dicentem. Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed cum potius timere, qui potest corpus & animam perdere in gehennam. Quid nocuit sanctis tyrannorum impteras deos eorum contemnentibus? Quibus illi vitam hanc breuem & caducam abstulerunt, iis deus dedit stabilem & æternam. Quos illi supplicis affecerunt, eos deus perennis gloriæ immensique gaudij corona insigniuit. Igitur sicut recta honestaque iubentis præsidis imperium totis viribus exequi debemus, ita iniqua turpiaque imperantis minas intrepide contemnere. Sed rursus apostoli præceptum est. Serui obedite dominis carnalibus cum timore & tremore & synceritate cordis vestri, sicut Christo, non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, id est laudem, fauoreve

De charitate Liber VII. 475^a

hominum aucupantes, sed vt serui Christi facientes voluntatem dei ex animo, seruientes sicut domino & non hominibus. Dominis igitur fideliter vt deo seruiedum est, prompteque obtemperadum, quamdiu iussa eorum cum dei concordent voluntate, nec ab æquo honestoque videantur discrepare. Et si carnalibus dominis tanta animi solitudine obediendum sit, quanto magis domino spiritali, qui animarum nostrarum curam gerit, & illa duntaxat iubet quæ magis ad consequendam pertinet salutem? Recte itaque hortatur nos Apostolus & ait. Obedite præpositis vestris & subiacete eis, ipsi enim perui-
gilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri Pontifici maximo ante alios parendum est, Christi enim vicem gerit in terra. Deinde ab illo vt nostro conuentui præsentis constitutis, omnibus denique qui ex eius autoritate ius habent, quod volunt nobis imperandi, vt deo erit obediendum, semper tamen habita superiorum ratione, ne forte dum minoribus obedimus, eos quibus & ipsi obedire debent offendamus. Deinde parentibus nostris obedire nos & natura suadet, & diuina lex iubet. Vnde apostolus. Filii, inquit, obedite parentibus vestris in domino, hoc enim est iustum, honora patrem tuum & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione, vt bene sit tibi, & longæuus sis super terram. Non utique super hanc terram, in qua & obedientes possunt cito mori, & inobedientes diu viuere, sed super illam de qua propheta dixit. Credo videre bona domini in terra uiuentium. Quod etiam filiis Ionadab a domino promissum fuisse credimus. Vt enim præceptum patris perficerent, vini potu abstinabant, & meruerunt audire domino dicente. Non deficiet vir de stirpe Ionadab filii Rechab stans in conspectu meo cunctis diebus. Tunc autem conspectum domini merebimur, cum totius obedientiæ nostræ vnus finis fuerit, vt videlicet hominibus obediendo deo placeamus. Qui enim ideo alicuius iussis obtemperant, vt ab eo mercedem capiant, mercenarii sunt, & qui parent metuendo, ne quid mali patiantur, serui sunt. Is vero qui neque spe præmii,

Hebr. 13

Eph. 6

Psal. 26

Filii Ionadab
Iere. 35

neq; timore supplicij, sed solo dei amore se subijcit ad
 obediendum alijs, non mercenarius neq; seruus est, sed
 potius filius patri æterno perpetua charitate deuinctus.
 Atq; ideo quidem voluntarie seruit, sponte obtempe-
 rat, nihil in quo deo gratificari se censet, agit inuitus.
 Hic certe cum psalmista sancto concinere poterit. Ut fa-
 ciam voluntatem tuam deus meus volui. Tunc demum
 vera perfectaq; obedientia est, cum nostra voluntas ex
 dei pendet voluntate. Cum videlicet quod ipse præci-
 pit, facimus, non quod caro ad malum prona suggerit.
 De isto obedientiæ genere est dictum. Melior est obedi-
 entia quam victimæ, & auscultare magis quam offer-
 re adipem arietum. Et alibi. Sacrificium salutare est, at-
 tendere mādatis, & discedere ab omni iniquitate. Quo-
 niam autem nihil mali est, quod lex diuina non prohi-
 beat, neq; boni quod non imperet vel præcipiat, omni-
 um prorsus abstinentia vitiorum, omniumq; exercita-
 tio virtutum obedientia est, ita vt ne fidei quidem sa-
 cramenta proderunt nobis, nisi ipsam obedientiæ co-
 luerimus virtutem. Vnde gentium apostolus Paulus,
 Circuncisio inquit, nihil est, & præputium nihil est, sed
 obseruatio mandatorum. Et Iacobus apostolus. Fides si
 non habeat opera, mortua est in semetipsa.

Psal. 39

1. Reg. 15.

Eccl. 35

1. Cori. 7.

Iacob. 2.

De obedientium præmio Cap. XI.

Videamus nunc quæ nam bona pollicetur obedi-
 entibus dominus. Obediens inter aduersa secu-
 rus est, dicente dei sapientia. Qui me audierit,
 absque terrore quiescet, & abundantia perfruetur, ma-
 lorum timore sublato. In Ecclesia ste quoque dicitur.
 Qui custodit præceptum, non experietur quicquam
 mali. Iustus enim & aduersa bene cedunt, dum ea feren-
 do superant. Huic simile est quod in Isaia loquitur do-
 minus, & ait. Si me audieritis, bona terræ comedetis.
 At vero apostoli & sancti martyres quos obedientes

Proue. 1.

Eccl. 8.

Isai. 1.

De charitate Liber VII. 477.

fuisse negare non possumus, angustias, persecutiones, & supplicia passi sunt, quomodo ergo bona terræ comederunt, cum tribulationes in vita tolerarint? Bona igitur terræ illa esse reor, quæcunque nobis materiam præbent exercendæ virtutis. Multa autem vulgo bona putantur, quæ potius mala sunt, quia peccandi occasionem licentiamque suppeditant, ut sunt diuitiæ quæ luxuriam alunt, & dignitates mundi atque honores, quæ superbiam fomenta sunt. Post hæc in eodem propheta dominus ait ad domum Iacob, Vtinam attendisses mandata mea, facta fuisset sicut flumen pax tua, & iustitia tua sicut gurgites maris. Sed quæ pax erat discipulis Christi, quibus ipse dixit. Ite, ecce ego mitto vos velut hagnos inter lupos. Item, Inñcient vobis manus suas & persequentur, tradentes in synagogas & custodias, tradentes ad reges & præfides propter nomen meum. Postremo ait. Eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. Quæ est igitur pax ista, quæ obedientibus promittitur, si Christi discipulis non pax sed odia hominum offeruntur. De interiori ergo pace intelligendum est, quoniam obedientes mandatis non perturbantur animo, sed semper in spe futuri boni conquiescunt, ac tanto magis iustitiæ operibus proficiunt, quanto minus præsentibus bonis deliniuntur. Longævitas etiam promissa est dicto audientibus, quam quidem beatioris vitæ æternitatem interpretari possumus. Nulla enim felicitas est, in hac lachrymarum valle diu commorari. Illa ergo dierum longitudo quæ finem non habet, ipsis qui obediunt proponitur, dicente ad Salomonem dominus. Si ambulaveris in vijs meis, & custodieris præcepta mea & mandata mea, sicut ambulavit pater tuus, longos faciem dies tuos. Victoria quoque aduersus inimicos obedienti spondetur in Leuitico, ubi cuncta eis ex sententia successura recensentur, qui dei mandata obserauerint, atque inter multa. Persequemini, inquit, inimicos vestros, & corruent coram vobis, eadem repetuntur in Deuteronomio. Et in Paralipomenon libro legimus, Amasiam regem I V D A cum Syris congressurum

Isa. 48.

Luc. 10

Luc. 21.

3. Reg. 3.

Leu. 26

Deut. 7

2. par. 25.

Amasias.

- centum talentis centum milia militum conduxisse, deinde ut viri dei iussis obediret, dimisisse conductitios, & cum paruo suorum numero ingentes hostium copias fudisse victoriaque potitum. Itaque qui cum paucis vicit, victus cum multis fuisset si non obedisset. Dei quippe est (ut ibidem dicitur) & adiuuare & in fugam conuertere. Quia in psalmo ait: Si populus meus audisset me: Israel si in vijs meis ambulasset, pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem, & super tribulantes eos misissem manum meam. Præterea in Prouerbis est dictum: Vir obediens loquitur victoriã. Porro præstantissima victoria illa est, qua spiritales pro sternuntur nequitiæ, caro inimica spiritui, & utriusque diabolus, a quibus vici pernitiosissimum quidem est. Cæterum hos etiam facile subiugabimus, si obedientiæ sanctæ armis muniti fuerimus. Discant nunc reges terræ cui & ipsi parere debeant. Regni stabilitamentum est observatio mandatorum dei. Sic enim ait dominus ad Hieroboã: Si audieris omnia quæ præcepero tibi, & ambulaueris in vijs meis, & feceris quod rectum est coram me, custodiens mandata mea & præcepta mea, sicut fecit Dauid seruus meus, ero tecum, & ædificabo tibi domum fidelem quo modo ædificauit Dauid domum, & tradam tibi Israel.
- Pfalm. 30.** Ad Iehu quoque regem Israel locutus est: Quia studio se egisti quod rectum erat & placebat in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo fecisti contra domum Achab, filij tui vsque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israel. Magis tamen necessarium est hominis regnum, nosse seipsum regere, et animi motibus cum ratione imperare. Nec mirum quod obedientiæ merito regna conseruentur, quandoquidem nihil est, quod obedientium precibus denegetur. In psalmo legimus: **Pfalm. 98.** Moyses & Aaron in sacerdotibus eius, & Samuel inter eos qui inuocant nomen eius, inuocabant dominum, & ipse exaudiebat eos: in columna nubis loquebatur ad eos. Quare autem hæc continuo subiunxit, Custodiebant te sermone eius, & præceptum quod dedit illis. Eadem **i. Iohan. 1.** Iohannis apostoli sententia est in epistola dicentis, Quis

quid petierimus accipiemus ab eo, quoniam mandata eius custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo, facimus. Obedientia postremo facit, ut inter amicos & discipulos Christi censeremur, postea tandem cum Christo quæque beati futuri, Vos, inquit, amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis. Alibi autem ait: Si manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis. Vis audire matris huius? Quicumque fecerit voluntatem patris mei qui in cælis est, ipse meus frater & soror & mater est. Ad beatitudinis autem promissionem pertinet, quod in Ieremia clamans ait: Audite vocem meam, & ero vobis deus, & vos eritis mihi populus, & ambulate in via quam mandavi vobis, ut bene sit vobis. Hoc aptius discimus in euangelio dicente salvatore: Si quis sermonem meum servauerit, mortem non videbit in æternum. Et iterum: Oves meæ, inquit, vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea. Cauillabitur aliquis et dicet, Deo et Christo obedientibus talia promittuntur, non his qui episcopis vel sibi præfectis parent. Audiat ergo ipsum dominum ad illos quibus ecclesiam commendabat dicentem, Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit, qui autem me spernit, spernit eum qui misit me. Deo igitur patri te o monache obedisse existima, cum seniori tuo obedieris, & bonorum quæ hactenus dicta sunt, te compotem fore spera, securitatis, pacis, iustitiæ, longæuitatis, victoriæ, regni, exauditionis, cum Christo amoris, in deo beatitudinis.

De inobedienciæ pœna.

Cap. XII.

ET cum tot bona obedientium sint, haud dubium quin totidem mala eorum, qui obedire contemnunt, habeantur. Ex his aliqua nunc breuiter perstringenda sunt, quæ diligentius ad obedientiæ opus accingamur, cum cognouerimus quæ acerbè contumacium atque proteruorum inobediencia plectatur. De illis qui

- Gen. 3. mandata dei contempserunt, primi Adam & Eua de paradiso eiekti, laboribus, miserijs, morri subduntur, non solum ipsi, sed etiam omnis eorum posteritas penitus perisset, nisi pro illorum inobedientia Christi saluatoris obediētia satisfecisset. Israelitico populo exitio fue re gentes, quas domino deleri iubente, ipsi per inobediētiā reseruarant, neq; vt iussi fuerunt interfecerant
- Judic. 2.
1. Reg. 15. Regnum Iudææ a Saule ad aliam transferri domū: quia contra mandatum dñi Agago Amalechitarū regi capto pepcit, mox enim ipso a Palæstinis victo atq; interempto, David dñi iussu rex creatus est. Propheta missus in Bethel vt aduersa denuntiaret domui Hieroboam, & anteq̃ Hierosolymam redisset, ne quid gustaret iussus, comedit & bibit; cumq; iter suū arripuisset, a leone oppressus in via, suffocatur, dicente dño: Qm̃ non obedisti sermoni meo, non infereris in sepulchrū patrū tuorū. Anathemate interdictum fuerat, ne quis Hierichuntem solo æquatā rursus erigeret. Ahiel de Bethel qm̃ id præsumpsit, vna cum liberis repentina morte sublatus est. In Assyrios qui Samaritæ resederant, leonū feritas grassabatur, quia deum Israel contempserant. Idcirco in Isaiā dicitur: Væ qui cōtradicit factori suo, & in euāgelio ipse factor noster ac dominus: Qui spernit me, inquit, & nō recipit ṽba mea, habet qui iudicet eū, hoc est, condemnet, iuxta illud. Linguis suis dolose agebāt, iudica illos deus, & in multis alijs scripturæ locis iudicare positum est, p̃ damnare. Sedechias etiam quem Nabuchodonosor victis Hierosolymis regem constituerat, domino non obediuit, neq; serui eius, neq; populus terræ, & a rege q̃q; defecit. ob hoc Chaldæi capta vrbe, ipsoq; cū suis cōphenso, & ad regem perducto, liberos eius trucidarunt & ipsi oculos eruerunt, atq; catenis vinctum Babylonē vnā cum reliquis omnibus abduxerunt. Tantæ illi calamitati fuit, domini monitis non obedisse. Cæterū non minoris criminis reus est, qui non paret illis, qui a deo destinantur vel constituuntur, vt instruant nos aliquid, ac doceant, siue vt p̃sint nobis atq; imperent. Hi sunt primo angelici de cælo spiritus, deinde p̃tiffices, p̃phetæ,
1. Reg. 31.
3. Reg. 13.
3. reg. 16
4. reg. 17
Isa. 45.
Ioha. 12.
Jerem. 37

De charitate Liber VII 481.

principes, genitores, mariti, & omnes qui vel publico
 vel priuato iure præferuntur atque præstant. Angelis Gen. 19
 non obediuit vxor Loth, cum de Sodomis fugerent, ad
 monita enim ne post se respiceret, respexit, & conuer-
 sa est in statuam salis, non quod ipsa sapiens esset (sal
 enim sapientiam designat) sed quod alijs ad cauendum
 inobedientiæ vitium sapientiam ministraret, suo casu
 omnes deterrendo. Pontifici autem & principi dicto au-
 dientes non fuere illi, quos vlcisci volens dominus ait,
 Separetur omnis multitudo a tabernaculis Choræ, Da Numer. 16
 than & Abiron, quoniam vocati a Moyse & Aaron, re-
 sponderunt, non venimus. Tunc illi viui terræ hiatu
 absorpti sunt. In lege quoque qui noluerit exequi sacer Deute. 17.
 dotis imperiū, morte affici iubetur. Et in euangelio nō Matth. 18
 acquiescens iussis ecclesiæ, pro ethnico habendus est &
 publicano. Apostolis item præcipit dominus, dicens:
 Quicumque non receperit vos, neque audierit sermo- Mat. 10.
 nes vestros, exeuntes foras de domo vel ciuitate, excu-
 tite puluerem de pedibus vestris: Amen dico vobis, to-
 lerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum
 in die iudicij quam illi ciuitati. Hi quippe qui prædica-
 tiones audierunt, miracula viderunt, religionē recepe-
 runt, si carni magis quam spiritui obsequentes fuerint,
 grauius punientur, quam illi quibus non est prædicatum
 Prophetis etiam vel doctoribus, pbatis ac sanctis, qui
 nos recte atque fideliter instruunt, nolle obedire dam- 3. Reg. 20.
 nabile est. Quendam dum iter ageret, & prophetæ
 iubenti vulnus instigare recusaret, ptinus leonis morfi
 bus pemptū legimus, qd futurū ipse ppheta docuerat d.
 Quia noluisti audire vocē dñi, ecce recedes, & feruti
 et te leo. Ad loam regem & populum Iuda, qd post gen- 2. Par. 24.
 tilium ritum conuersi fuerāt, mittebat dñs pphetas vt
 reuenterentur. Tantū autem absuit vt obedirent. vt eti-
 am ad se missis necem inferrent. Etenim Zachariam Io-
 iadæ sacerdotis filium prophetantem lapidibus i atrio
 templi obruerunt, rege ipso iubente. Sed nō multo post
 maxima pars illorum in plio a Syris prostrata, & rex a
 seruis suis domi interēptus pcrnas dedere. Amasias rex 2. Par. 29.

- Iuda cum obediuit prophetæ, de hostibus triumphauit, cum obedire noluit, victus est. Deinde suorum etiam in sidijs exceptus atque peremptus. Et nos profecto si nostris prophetis, id est, diuini verbi præceptoribus non paruerimus, deo vlciscente perire necesse erit. & isti qui nunc nostræ salutis consultores sunt, in die iudicij erunt accusatores. Cecinimus vobis dicent, & non saltastis, lamentauimus, & non planxistis, neque virtutis exhortationes admittendo, neque post peccatum poenitentiam suscipiendo. Dominis præterea siue præfatis non iniqua iubenribus obtemperare nolle perniciosum est. Saulis regis filius Ionathas, nescius regij edicti, quo cautum erat, ne quis prius aliquid gustaret, quam cum inimicis confingeretur, de fauo mellis casu reperto comedit, & cum ob hoc regi de euentu belli consulenti dominus non daret responsum, Ionathas morti addicitur, sed quoniam ignoratione excusabatur, populo intercedente liberatus est. Quod si etiam ignoranter peccanti irascitur deus, quanto magis ei qui sciens prudensque delinquit, & præsidium suorum contumaciter spernit imperia? Spernenda tamen sunt, si impia fuerint, sicuti fuere Pharaonis regis, cum obstetricibus imponeret, vt Hebræarum mulierum masculos fetus inter obstetricandum præfocarent, quibus (vt ait scriptura) quoniam regi non paru erunt, benefecit dominus. Cum enim illicita iubentur, tunc deo, non hominibus erit obediendum. Parentibus quoque non in honesta imperantibus obsequium obedientiamque denegare, mortiferum habetur, iubente lege filium contumacem, proteruum, monita patris & matris non audientem, lapidibus obrui. Ad hæc si longitudo vitæ promittitur reuerenti patrem ac matrem, nonne mors manet illum, qui per inobedientiam parentes offendit? Vnde Salomon in Prouerbijis ait. Qui affligit patrem & fugit matrem, ignominiosus erit & infelix. Vxor etiam si mariti iustionibus non indignis renuerit obtemperare, peccabit. Cui a domino est dictum, Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Hoc Paulus Apostolus 1. Cor. 11. affirmat ad Corinthios, dicens, Omnis viri caput Christi
- Matt. 11.**
- 1. Reg. 14**
- Exod. 1.**
- Deute. 21.**
- Prou. 19.**
- Gene. 3.**
- 1. Cor. 11.**

stus est, caput autem mulieris vir. Et ad Ephesios: Mu-
 lieres viris subditæ sint sicut domino. Et ad Colof-
 senses: Mulieres, subditæ estote viris, sicut oportet in
 domino. Idem astruit ipse Apostolorum princeps Pe-
 trus: Et mulieres (inquit) subditæ sint viris suis. .1. Pet. 3.
 Certe non aliam ob causam ab Assuero Persarum rege Hester. 1.
 Vasthim repudiatam legimus, nisi quia per internunci-
 os ab illo vocata, venire contempsit. & hoc quidem e-
 git ille sapientum consilium secutus, vt omnes mulieres
 discant deferre honorem viris, & non minus obedi-
 am quam fidem præstare. Quod si omnium de quibus
 locuti sumus, iussioni ac mandatis nos parere atque ob-
 sequi diuina lex iubet, profecto qui illis non obedierit,
 ne deo quidem obedisse conuincetur. Et cum dictum sit
 Si vis ad vitam ingredi, serua mandata, nonne obedi-
 entiam minus seruans ingredietur ad mortem, & vitæ
 expers in interitum corruet sempiternum? Quid est
 enim quod Psalmista in seruore spiritus dominum af- Psal. 118.
 fatur, & ait, Maledicti qui declinant a manda-
 tis tuis. nisi quia a mandato declinantes, cum illis fu-
 turi sint, quibus dicetur, Ite maledicti in ignem æternū
 qui paratus est diabolo & angelis eius? Cumque dicat
 dominus, Obedientiam volo & non sacrificium, quid
 quæso pdest hostias orationesq; offerre, & ei quem lau-
 das, quem deprecaris, cui supplicas, obedire nolle? Iure
 igitur ac merito seruus ille qui cognouit volūtatē do-
 mini sui, & non se præparauit, & non fecit secundū vo-
 luntatem eius, plagis vapulabit multis. Multis, non ad
 numerū refertur, qui infinitus est in inferno, sed ad pla-
 garum grauitatem, qua sola inter se differunt pœnæ dā-
 natorum, vt qui magis peccauit, acrius torqueatur. Nō
 solum igitur pœnis æternis, verum etiam amarissimis
 afficientur & illi, qui cognouerunt, & non obedierunt.
 Porro vt omnia mala q̄ contumacibus, pposita sunt effu-
 giamus, & simul bona consequamur sempiterna, Chri-
 stus dominus vt in omnibus, ita & hac in parte nobis
 imitandus est. Ipse ad patrem, Non sicut ego volo, in-
 quit, sed sicut tu. Et alibi, Sicut mandatum dedit mihi, Matt. 26.
 Iohan. 14.

pater sic facio. Christus itaq; dominus noster factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & deus exaltauit illum. Si ergo cum Christo exaltari cupimus in gloria, cum Christo prius proster namur in humilitate, deo ante omnia obediendo, deinde hominibus illis, quorum iussa exequentes domino seruimus. Illorum voluntatem nostræ voluntati semper præferamus.

¶ De patientia calumniæ. Caput XIII.

Profecto si humiles, si obediens fuerimus, erimus etiam in omnibus patientes. Nihil erit quod illius turbare mentem poterit, qui se totum diuinæ subdidit voluntati. Non igitur incongruum erit si nunc de patientiæ virtute verba fecerimus. Patientia est animi quædam constantia, quam nec iniuriæ irritare, nec incommoda queunt frangere. Patientia semper iuncta fortitudini est, ita vt mutua inter se ope connexa, & iniurias quidem submisse ferant, & aduersa alacriter tolerant. Hoc totum autem qualecunque sit, vni nunc concedamus patientiæ, quandoquidem tam hominum iniurias, quam casus aduersos pati dicimur, cū acciderint. Primum igitur vt in omnibus patientiam conseruemus, meminerimus, nullū omnino ea in re malum esse, qua non offenditur animus noster. Quid est autem quo ille offendi queat, præter peccatum? Solum ergo peccatum cauendum nobis erit, quia malum est. Cætera quæcunque contigerint, æquo animo ferenda, quia nec bona, nec mala sunt, sed inter bonum malumq; media, quibus si applicueris virtutem, bona erunt: sin vitium, mala quidem. Veluti aquæ potus cum vinum additur, sapit; cum venenum, interimit. Ita sane aduersis rebus quoties animi patientiam accommodauerimus, non solum non nocebunt, sed etiam proderunt, ita vt materiam nobis suppeditent sperandæ beatitudinis. Apostolica quippe sententia est, per multas tribulationes oportere nos introire in regnum dei. In psalmo quoq;

psal. 7

le ista contumelia liberaret, exaudita octauo viro desponsatur, Tobia: juniori, dominoque fauente cum illo feliciter vixit. Tu quoque beatus eris, & preces tuæ ad aures domini sabaoth peruenient, si cum psalmista dicere poteris: Qui inquirebant mala mihi locuti sunt vanitates, & dolos tora die meditabantur, ego autem tanquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum, & factus sum sicut homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones, quoniam in te domine speravi, tu exaudies me domine deus meus. Sic certe exaudita est Chananea mulier pro filia supplicans, quando canibus comparata humili responsione intimam cordis patientiam indicauit.

Mat. 15
Chananea

De patientia persecutionis.

Caput, XIII

2. Tim. 3

Mat. 12
Ioha. 2

Ioh. 15

PAuli apostoli, in quo Christus loquebatur, sententia est: Omnes qui pie volunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur. Quid ergo de aliorum inuidia querimus, si ea ipsa testis est nostræ in deum pietatis ac religionis? Dominus noster Iesus Christus malorum inuidiam passus est. Cum ab hominibus expelleret immundos spiritus dixerunt: In Beelzebub eijcit dæmonia. Idem sola verbi virtute morbos curat mortuos suscitatur, & aiunt: Non est hic homo a deo qui sabbatum non custodit. Si ergo pro benefactis male audit iustus & innocens dominus, quare cum detractiões accipit, irascitur peccator seruus? Ille apostolis suis dicebat: Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit; si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat, diligeret: quia vero de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. Quoties ergo patimur quæ in carne passus est dei filius, quæ passi sunt electi serui eius, æquo animo toleremus. Non est seruus maior domino, aut fateamur nos, qui multorum criminum consci sumus, indignos esse iniuria, & illum dignum qui peccatum non fecit vel illos qui spiritu sancto repleti erant, & tamen infestationibus impiorum

hominum carere nō poterant. Quod certe fateri nemo, ni stultissimus fuerit, potest. Dominus igitur omnium innocentissimus, omnium optimus, falsis criminationibus circumuenitur & tacet, accusatur & nihil respondet, ab hominibus diiudicatur hominum angelorumque conditor atque dominator, & sustinet. Nos vero in peccatis geniti, in vanitatibus enutriti, nos inquam omnibus in iuris digni, etiam ad leues offensas excandescimus, ringimur, furore replemur. Quod si paulo diligentius conscientiam nostram examinabimus, inueniemus, nihil mali nobis non iure ac merito accidere. Nam licet illi a quo accepimus iniuriam nunquam offenderimus, offendimus tamen deum in multis. Ideo quicquid etiam ab illis quos non læsimus patimur, ex iusto dei iudicio, peruenire sciamus, feramusque molliter ac modeste, iuxta illud Michæ prophetæ. Iram domini portabo, quoniam peccaui ei, donec causam meam iudicet, & faciat iudicium meum, & educet me in lucem, & videbo iustitiam eius. Iram ergo domini perquam humiliter toleremus, quia peccauimus, tunc autem ab eo speremus lucem, cum per peccatorum poenitentiam iratum placauerimus. Neque enim aliter egit latro in cruce, cum fateretur iuste se pati & digna factis recipere, & conuersus ad saluatorem clamaret. Memento mei domine cum ueneris in regnum tuum. Ob quam tolerantiam subiectionem meruit & ipse inuitari ad lucem, domino respondente. Hodie mecum eris in paradiso. Tunc omnis poena illa delinquentis uersa est in gloriam poenitentis, cum se poena dignum diceret, sequi illi cui peccauerat commendarer. Porro quando inimici inuidia uitæ tuæ insidiatur proponere tibi illam erga Saulem regem Dauidis patientiam. Sæpius ab ipso ad necem peritus fugiendo declinabat periculum. Bis quidem potuit capitalem inimicum sua interimere manu, sed noluit. Qua constantia dignissimus uisus est, qui ei in regno succederet. Vnde confidenter postea locutus est. Si reddidi retribuētibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis. Et iteque. Cū quis q̄ oderūt pacem, erā pacificus. Hoc plane patientiæ

Mich. 7

Dauid.

Psal. 7.

Psal. 119.

Matt. 5.

genus commendatum est nobis in euangelio, dño dicen-
te: Diligite inimicos vestros, benefacite ijs qui oderunt
vos, & orate pro persequentibus & calumniatibus vos,
vt sitis filij p̄is vestri, qui in cælis est. Qui ergo parum
patiens fuerit, qui odientem non dilexerit, qui denique
pro iniuria beneficium beneuolentiamq; non reddide-
rit, patris cælestis filius esse nō poterit. Ille solem suum
ortu facit super bonos & malos, & pluit super iustos
& iniustos, vt doceat te omnes diligere, neminem læ-
dere, nullam appetere vindictā cum offensus fueris, sed
potius offensa te dignum iudicare. Hæc humilitatis, hæc
patientia virtus est. Virtus autem, (vt apostolo placet)
in infirmitate perficitur. Vbi exerceres patientia virtute-
m, si nemo esset qui aduersaretur, qui inuideret, q̄ ho-
stiliter infestaret? Ob hoc igitur etiam malos esse per-
mittit deus, vt per eos boni exerceantur, & ad perfe-
ctionem vitæ perueniant, odia hominum non vindi-
cando, sed sustinendo.

¶ De patientia ingratitude, percus-
sionis & bonorum ablationis.

Caput XV.

Sed ab illis, inq̄s, q̄bus in primis obsecutus sum, in
q̄s beneficia plurima contuli, patior iniuriā, & q̄s
mihi semper amicissimos fore sperabam, eorum
odia sustineo, magisque me angit ipsorum ingratitu-
do quam offensa. At etiam Christus dominus tuus q̄s
venerat saluare, ab ijs passus est necem. Christi quoque
Apostoli, quibus viam veritatis monstrabant, vt cre-
dendo beatitudinem consequerent, ab illis ludibria ver-
bera, mortem sustinere. Vis tu non amittere bonum
quod feceris? æquo animo feras & ingratos, magisque
tibi proderit patientia tua, quam nocebit illorum perfidi-
a. Ad hæc si etiam verberibus afficeris, si opibus exue-
ris, si torqueris & ad mortem posceris, talia sancti mar-
tyres perpassi sunt, talia pro nobis dominus & saluator

noster non inuitus tolerauit. Denique nullus vnquam
 sanctorum vindictam appetiit, sed omnes pro malo bo-
 num reddere semper conati sunt. Vir dei in Bethel ma-
 num Hieroboami regis aduersum se indigne extentam,
 atque ideo statim arefactam, fufis pro illo precibus resti-
 tuit sanitati. Stephanus pro illis a quibus lapidabatur
 orauit, sicut & pro suis crucifixoribus dominus, ne illis
 imputaretur ad peccatum, quod ignoranter commisif-
 sent. Iubemur præterea maxillam nostram alapa percu-
 tientibus & alteram offerre, vt semper parati simus p[ro]
 veritate, pro iustitia, pro nomine domini Iesu plura pa-
 ti quam patimur. Alapa ille a seruo percussus non reper-
 cussit, sed humili responso ruborem iniecit percussori,
 arguens atque cõuincens quod percusserit innocentem.
 Apostolus Corinthiorum tolerantiam laudat, dicens:
 Libenter suffertis insipientes, cum sitis ipsi sapientes.
 Sustinetis enim si quis vos in seruitutem redigit, si
 quis deuorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in
 faciem vos cædit: vtque illi magis in proposito confir-
 mentur suarum passionum catalogum contexit dicens:
 exercitum se fatigatumque fuisse in laboribus plurimis
 in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in
 mortibus frequenter. A Iudæis (inquit) quinquies qua-
 dragenas vna minus accepi, ter virgis cæsus sum, semel
 lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte ac die in pro-
 fundo maris fui, in itineribus sæpe, periculis fluminum
 periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gē-
 tibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, peri-
 culis in mari, periculis in falsis fratribus, in labore &
 ærumna, in vigilis multis, in fame & siti, in ieiuniis
 multis, in frigore & nuditate. Quod si vas electionis
 tanta ac talia pertulerit, quid indignatur vas iræ, si qd
 eiusmodi sibi accidat? Quando tibi prædia & opes au-
 feruntur, dominici præcepti recordare: Qui vult, in-
 quit, tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tol-
 lere, dimitte ei & pallium: hoc est, paratus esto plura
 potius p[er]dere ad cõseruandã animi patientiã, q̃ ad infrin-
 gendã altercationib[us] deseruire. Eũdem sensum habet qd

3. Reg. 13

Stepha-
nu. 5
Actu. 6. 7Luca. 23.
Iohan. 13.

2. Cor. 11.

Matt. 5.

Luc. 6.

Pfal. 9

Tob. 9.

4. Reg. 20
Isa. 39.

Mat. 19

Pfal. 36.

In Luca dicitur, Qui aufert quæ tua sunt, ne repetas, ne forte repetendo & raptorem irrites, & tuam in domino conturbes quaterem. Patientia enim pauperum (vt in psalmo habetur) non peribit in finem, Si tamen sine lite reparari res poterit, non prohiberis exigere, immo debes, non tam tua quam eius qui rapuit causa, ne videlicet ille alienū iniuste possidendo pereat. Nam & Tobias in deum piensissimus pecuniam sub chirographo creditam, a Gabelo exegit, neque opus reprehendi potest, quod Raphaelo angelo adiuuante peractum fuisse constat. Tunc igitur non erit rem ablatam repetendi locus cū per irā delinquendi iminet piculū. Cum hoc cōtigerit, tam lente ferendum erit damnum, quam suū tulit Ezechias Hierosolymarum multæ sanctitatis rex. Cum enim per prophetam didicisset, omnem gazam quæ legatis regis Babylontorum gloriabundus ostentauerat, ad Babylonios quoque transferendam, non est animo turbatus, nec tristitia deiectus, sed voluntate domini nihil refragatus. Bonus (inquit) sermo domini, sit tantum pax & veritas in diebus meis. Quid tu tandem queris opes tibi ereptas, quas Christus dominus apostolis suis interdixit, quas plurimi vt liberius expedirent deo seruirent, sponte abiecerunt? Lætare potius oblatam tibi occasionem vitæ perfectioris ineundæ, dicente domino, Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me. Lætare quod tibi impedimenta sublata sint sequendi illum, qui sequentibus se non terrenas opes largitur, sed cælestes, nō fragiles, sed æternas. Crede igitur prophetæ dicenti, Melius est modicum iusto super diuitias peccatorum multas.

De patientia morbi & aduersitatum. Caput xvi.

SI qua præterea corporis ægritudine laboras, & morbo vehementer afficeris, caue ne per impatientiam deum offendas, & grauius animo ægrotare

incipias quam corpore. Corpus hominis fictile vas est, corruptioni obnoxium, solutioni proximum, morti semper opportunum. Quod etiam si nulla aduersa infestet valetudo, senilis tamen ætas carpendo consumit. The-saurus autem in vase isto fragili animus est, quem nulla vis potest offendere præter peccatum. Peccas autem, si morbi molestiam fers impatienter. Quæ igitur de-mentia est, cum corpus languore torquetur, committe-re vt etiam animus impatientiæ peste lædatur? Grati-as deo age æger, gratias age sanus, & tolerantia merito ad æternam peruenies salutem, vbi nec morbos vltra timebis, nec mortem. Hæc sunt illa duplicia, quæ acce-pisse Iob memorat, post humiliter toleratas ærumnias. **Iob.**
 Cum enim ditissimus inter municipes suos fortunatissi-musque esset amisit simul facultates, iumenta, seruos, li-beros, omnium in suo corpore membrorum sanitatem, & tamen nihil interea stultum de ore eius prodit. sed, si bona (inquit) de manu domini accepimus, mala quare non toleremus? Dominus dedit, dominus abstulit. sicut domino placuit, ita factum est, Sit nomen domini bñ **Tobia. 2.**
 dictum. Tobias inter omnes, qui de Samaria in Assyri-am translati fuerant, pietate notus, casu cæcus effici-tur, sed qui melius animo quam oculis cernebat, non fu-it ideo tardior in proposito virtutis, sed feruentior. O-culis captus gratias egit deo, fideliterque ei seruiens, vt antea fecerat, nihil commisit, quo ea calamitas ipsi grauis esse videretur. Flesse vero & orasse fertur Eze- **Isaia. 38.**
 chias, non tamen ob ægritudinem in qua erat, sed propter mortem quam formidabat, incertus de dei iu-dicio. neque enim ante dicitur contristatus quam au-disset, Dispone domui tuæ, quia morte morieris tu, & **Ibidem.**
 non viues. Præterea quam paruo nocumento sint ho-mini morbus & inopia, Lazari medici hulceribus pleni **Lazarus.**
 exitus probauit: exiguo temporis momento miser fuit, **Lucæ. 16.**
 si miser dici debet qui non peccat, sed mox a corpore secedens, ab angelis translatus est ad æternæ felicitatis locum, omni prorsus liber molestia, repletusq; lætitia ineffabilium bonorum. Quicquid ergo nobis ad bea-
 h

titudinem transitoris non videtur; viam impedire,
 tolerabile est, & iustæ querelæ causam dum virtuti ni-
 hil officit, excludit. Ad illa veniamus, quæ falso fortui-
 ta mala nuncupant, cum nihil sit quod non providentia
 diuina contingat. Ea sunt terræ marisque pericula, pro-
 scriptiones, exilia, carceres, tormenta, cædes, incendia,
 cæteraque id genus multa. Quæ ut fortiter perferantur,
 primo sciendū, aduersa quæque in hac vita necessario eue-
 nire, & tam bonis quam malis esse communia; sed iustis
 bona esse, iniustis vero mala, si modo castigari non se
 correxerint. Porro istæ aduersitatum causæ sunt. Iu-
 stis ideo accidunt, ut per patientiæ virtutem maiora me-
 reantur præmia, ac ne forte prospero rerum successu e-
 lati labantur. Vnde colaphizatus est Paulus, ne magni-
 tudine reuelationum extolleretur: afflictī martyres, ut
 cumulatius remunerarentur. Iniustis autem ob hoc tri-
 stia contingunt, ut ad iustitiam reuertantur: & si re-
 dire noluerint, iuste condemnent, æternisque mancipent
 supplicijs, quorum duritia temporalibus contusa malis
 mollescere nequiuit. Si aduersa pateris, & scripturæ
 diuinæ fidem præstas, negare non potes, quod a do-
 mino diligaris. Ego quæ amo (inquit) arguo & castigo,
 testimonium igitur diuini erga te amoris habes, quori-
 es aduersis concuteris, quoties calamitatum procellis
 iactaris. Fruantur suis delicijs luxuriosi, tu vero domi-
 no tuo placere studens, asperitatibus te exerce. Arcta
 enim & angusta via est, quæ ducit ad salutem, lata at-
 que ampla quæ mittit in perditionem. Hinc est quod
 sanctissimi homines prospera mundi contemnentes, re-
 nunciantesque præsentibus bonis, tolerant spontane-
 am paupertatem, ieiunant, esuriunt, sitiunt, algent,
 vigilant, orant, peregrinantur, laborant, nunquam
 conquiescunt, ut per dura atque aspera victis volupta-
 tum illecebris, debita virtuti præmia percipiant, & pro
 breui afflictione æternam capiant beatitudinem. Corri-
 piamur ergo a domino, ne cum hoc mundo damnemur.
 Pugnemus cum calamitatibus, ut cum vicerimus, coro-
 nemur. Nauigantium ars atque doctrina non in tran-

Paulus.

Apoca.;

quillo, sed in tempestate probatur: Militis virtus in cer-
 ramini discrimine noscit. Christianus an deum diligat,
 aduersitatibus experit. Nec potest esse Christi famulus, qui cum
 illo laboriosa atque difficilia subire recusarit. Qui non
 baiulat (inquit) crucem suam, & venit post me, non po-
 test meus esse discipulus. Et iterum: Qui vult venire
 post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam &
 sequatur me. Eis quoque qui in regno ipsius ad dextram
 & sinistram suam sedere petierant, respondit: Potestis
 bibere calicem, quem ego bibiturus sum? docens glo-
 riæ suæ consortem fieri non debere, qui passionum sua-
 rum se non fecerit participem. Hæc itaque crux, & hic
 calix, sunt stigmata illa domini nostri Iesu Christi, quæ
 se in suo copore portare Apostolus gloriabatur, dicens:
 Usque ad hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi su-
 mus, & colaphis cædimur, & instabiles sumus, & labo-
 ramus operantes manibus nostris, maledicimur, & be-
 nedicimur, persecutionem patimur, & sustinemus, blas-
 phemamur, & obsecramur, tanquam purgamenta hu-
 ius mundi facti sumus, omnium peripissima usque adhuc.
 Si qua talia tibi casu contingant, quæ multi pro Chri-
 sto sponte subire solent, de necessitate fac voluntatem,
 libenter cuncta sustinendo, quæ patientiam domino tuo te red-
 ditura sit charitorem, Beatus eris si cum propheta dicere
 poteris, Probasti cor meum deus, & visitasti nocte, igne
 me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas, ut ma-
 gis ad probationem tribulatio incumbat, quam ad cor-
 rectionem; In illa enim iusti gaudent, dicentes, Quoniam
 probasti nos deus, igne nos examinasti, sicut examina-
 tur argentum. Et quoniam aduersitatum patientiam se-
 quitur consolatio, Transiimus (inquit) per ignem &
 aquam, & eduxisti nos in refrigerium.

Quantum profint res aduersæ. Ca. XVII.

Prosunt igitur, non obsunt aduersa, si æquo ani-
 mo perferantur. Si enim assuesces ferre difficilia,
 quæ facilia sunt feres leuius. Deinde per pacien-
 tiam aduersitatum pro delictis facimus satis, quam quæ per
 voluptatum blandimenta perpetrant, per contrarium dolo-

- Malach. 3.** ris tolerationem purgari debent. Et cum hoc contigerit, tunc est nobis dominus, ignis conflans (vt Malachias ait) & quasi herba fullonum, excoquens & emundans quicquid in nobis feculentiae sordisque restabat. Ad haec in tribulationibus ardentius ad supplicadū accedimus, promptius ad exercenda pietatis studia exurgimus, per seuerantius de caelestibus cogitamus. Hoc testatur Dauid, dicens: Bonum mihi domine quod humiliasti me, vt discam iustificationes tuas. Denique cum calamitatibus oppressi obsecramus, facilius exaudimur, eodē sancto attestante, cum ait. Ad dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me. Quod si vehementior ingruerit tempestas, orandum erit vt vel illa liberemur, vel vires nobis ad resistendum suppeditentur, ipso domino precipiente ac dicente: Inuoca me in die tribulationis tuae, & eruam te, & honorificabis me. Et alio psalmo: In tribulatione inuocasti me, & liberaui te. Contingit praeterea vt miseris grauati, ad illius opem confugiamus, de cuius bonitate, dum sine his ageremus, parum recordabamur orio tabescentes ac delictis. Isaias hoc docet, dicens: Domine, in angustia requisierunt te: & in euangelio Geraseni non ante venisse referuntur ad Iesum, quam iacturam passi fuissent porcorum. Nec filius luxuriosus prius ad patrem est reuersus, quam dilapidatis bonis, quae ab eo acceperat, cepit esurire. Tunc autem & virtute magis proficimus, cum contra casus aduersos luctamur. Hic enim solus campus est constantiae, fortitudinis, humilitatis exercendae. In quibus dum laboramus, caetera conseruantur. Cum enim praesentium rerum felicitas plurimis scaterere solita sit vitis, econtrario infelicitas ipsa custos innocentiae sit necesse est, in his qui ante infelicitatem innocentes erant. Felicitas terrena luxuriae ministra est, contaminat & confundit intelligentiae puritatem. Inde mens cupidinibus corrupta, inter turpe & honestum nullum agit discrimen, eoque facillime inclinatur, quo malarum voluptatum appetitus impellit. At vero in calamitatibus anxia sollicitudine excussus animus, ignaviae abiiciens caliginem, sapientiae luce

Psal. 118.

Psal. 119.

Psal. 149.

Psal. 80.

Isaiæ. 26.

Mar. 5.

Luce. 15.

incipit illustrari, & quo magis premitur, eo magis quidem ad sobrietatem rationemque sese transfert. Tunc & fragilitatem nostram plenius recognoscimus, summi dei potentiam sublimius contemplamur. Ex rebus autem prospere fluentibus, plerumque supra humanæ conditionis vires efferimur, & dum plagas non sentimus, de ipso omnium quæ in mundo accidunt plagarum autore minus cogitamus. Manasses dum feliciter regnaret, pessimus erat, amisso regno & in seruitutem redactus optimus euasit. Vnde ait scriptura: Et cognouit Manasses quod dominus ipse esset deus. Non ergo antea nouerat, quàm malis compellentibus vires illius considerasset, quæ in prosperitate contempserat. Hoc est quod in Ieremia dicit: Castigasti me domine, & eruditus sum. Paulus quoque apostolus ante lupus rapax ecclesiæque persecutor, postquam autem Christi voce perterritus incidit in cæcitate, de lupo versus est in agnum: & qui aduersus Christum steterat pro synagoga, pro Christo stare cepit aduersus synagogam, vim diuinitatis eius inter flagella expertus, & illum ipsum confitens, cuius confessores fuerat persecutus. Quod si tantum prodesse queunt aduersa, nonne fallitur, qui illa in malis ponenda arbitrat.

De patientia Iob, & quare bonis
accidant mala. Cap. XVIII.

VT autem omnium præsentium tempestatum magnitudinem superes, quanta passus fuerit vir deo charissimus Iob, & quæ ad omnem ærumnarum impetum immobilis permanserit, semper tibi occurrat, & si multo grauiora illum leniter placideque pertulisse inuenies, pudeat te in leuioribus minus esse fortem. Si quæ opum tuarum iacturam feceris, illi de immensis pecudum armentorumque gregibus nihil relictum est præter vnum seruum, qui ab inimicis cuncta die vno direpta atque ablata nunciauit. Si filio orbatus es, illius filios & filias omnes vnius domus ruina simul extinxit. Si aduersa laboras valetudine, ille a planta pedis usque ad verticem capitis huculceribus totus tabefactus, non in

Manasses.

2. Para. 33

Ierem. 33.

Paulus.

Actu. 9.

Actu. 22.

lectulo, sed in sterquilino sedens: nō molli linteolo, sed duriore fistilis vasis testa, vulnere saniem deradebat. Non habuit amicos qui sic languentem consolarentur, sed qui magis exasperarent exprobanter ei peccata quorum expers erat. Insuper vxor ipsa ad impatientiā vrgebat, vt deo malediceret & moreretur. Ille tamen in se firmus, & aduersum quęq; difficultia spūs sc̄i & tute stabilis p̄ omnibus grās agebat deo, & nullis ærūnis, nullis doloribus, nullis obrectantium molestiis, ab ipsa q̄ in deum habebat charitate potuit separari. In corpore miserabiliter fracto integra permansit fides, & hominē omnibus miseris oneratum, sola in deo spes sustentauit. Quod si tanta ac talia iustis quocq; inferantur ad probationem, quare conuictur peccator cum castigatur ad correctionem? Verberaris qui peccator es, vt de peccato doleas, de quo fortasse non doleres si impunitus dimittereris; nō dolendo autem, sanari omnino non posses. Tu puniris vt resipiscas, percuteris vt conualescas. Iustus autem plectitur, vt per patientiam manus sibi futurę remunerationis meritum acquirat, & veluti de terrene aurum, ita ille de miseriarum angustiis purior exeat atque clarior. Hinc satis constat, quam male cum illis agitur, qui nihil aduersi partantur, & tamen peccare non cessant. Manet enim eos post breuem presentium rerum successum nūquam finiendus cruciatus, & horrenda apud inferos supplicia. Alia etiam presentis felicitatis infelicitatisq; ratio est, quoniam dum differtur in fine iudicium, discretioq; iustorum atque iniustorum, interim tam prospera quam aduersa mūdi huius omnibus cōmunia sunt: ideo & his aliquādo bene, & illis male. Cæterum obduratis & in scelere perseverantibus male cedit prosperitas, quia insolentiores reddit. Iustum autē neque prospera extollunt, neque frangunt aduersa, in utroque rerum euentu eandem seruat animi constantiam. Sed in aduersis si non melior, certe tior efficitur. Semper enim ad delinquendum magis prouocant, quę secundo statu feruntur.

De patientia martyrii

Caput xix

Porro ad confirmandam patientiæ virtutem, præter ea quæ hæcenus dicta sunt, Martyrum Christi victorias atque triumphos contemplari operæpretium erit. Eculei, laminæ, sartagine, fustigationes, omnia tormentorum genera proponebantur illis, qui gentilium deos adorare nollent. At vero fortissimi fidissimique Christi milites, perferre multo grauiora quam tyrannorum impietas excogitare poterat, parati erant. Promissis etiam ingentibus ad sacrificandum sollicitabantur, opum, honorum, dignitatum, sed quæ suppliciorum terrificationibus non cedebant, nec pollicitationum quidem magnitudine moueri poterant. Itaque in proposito perstantes, non modo imperata non fecerunt, verum etiam Christum suum libentius confidenti usque prædicarunt, palam docendo hunc quidem dei verum esse filium, & idola vana non deos esse, sed malorum demonum inuenta, ut homines impiæ credulitatis laqueo captos, in barathrum traherent perditionis. Cumque post multos corporis cruciatus ad necem damnarentur sinem vitæ intrepidi expectabant, magisque timebant ne dimittantur, quàm ne occidantur. Fortiores ergo & tormentis & carnificibus, & regibus fuisse, dum pro iustitia, pro veritate, pro deo certarent. Vicerunt supplicia patientia, prophana imperatorum edicta constanti atque immota christiani nominis confessione. Deos deosque colere compellebantur, illi vero his contemptis Christum crucifixum colendum adorandumque esse asseuerabant. Cum hac sententia finire, martyrii victoria erat. Vulnera autem corpore excepta, membrorum lacerationes exustiones, fidelis militiæ insignia existimabantur, & inuenta virtutis certissima testimonia. Atque ita Romani principes omnium potentissimi, vrbium, puinciarum, regnorum victores, a solis Christi seruis & inermibus & paucis & mori volentibus victi sunt, quando ne vnum quidem ex his qui constanter Christum confitebantur, in tu

am trahere sententiam totis imperij viribus potuerunt
 Po fremo ut omnibus pateret ipsos esse superatos, ma-
 nus dederunt his quos persequabantur, & abiecto fal-
 sorum deorum cultu, pro quo pertinacius quam pro fi-
 nibus regni stabant, religioem Christi quam delere ni-
 tebantur. susceperunt. Quid est enim aliud in sententi-
 am aduersarii concedere, nisi plane se victum confiteri
 De his igitur qui totum fere terrarum orbem suo sub-
 diderant imperio, ipsi Christi milites triumpharunt:
 non armis pugnantes, sed patientia; non viribus, sed fi-
 de: tanto ista fidelis patientiæ virtus omni vi humana
 potentior extitit atque validior. O præstantissimam
 pro Christo patientium virtutem. Inuictos vicerunt, to-
 tius orbis dominatoribus imperare cœperunt, dum pro
 Christi nomine nihil non sustinendum iudicant, dum
 illis quoque a quibus vulnera patiuntur, mederi desi-
 derant, dum denique in tenebris errantibus lumen osten-
 dere veritatis cupiunt. Qui enim calicem domini per
 patientiam bibebant, inebriati sunt vino charitatis, ita
 ut pro illis quoque orarent a quibus cædebantur, il-
 lis viam salutis aperirent, quorum immanitate ipsi tru-
 cidabantur. Magis eis dolori erat, persecutores suos er-
 rore interire, quam se illorum sæuitia excruciant mor-
 teque affici. Omnibus itaque aduersarioꝝ iniurijs for-
 tior in ipsis erat dilectio. In nunc miser & infelix homo
 minus ab altero offensus, leuius læsus, irascere & exar-
 desce furore, & odii stimulis agitatus vindictam para-
 ut & illum pro cuius salute mori debueras perdas, &
 ipsemet infelicius intereas, nolenti enim iniuriam re-
 mittere deus peccata non ignoscit. Nunquam in sancto-
 rum martyrum consortium venire poteris, qui illorum
 tolerantiam non fueris imitatus. Vindicari vis de inimi-
 co, & te dei manet vindicta, ipse qui tibi ignoscere vo-
 lenti parabat patientiæ coronam, iniuriam referenti
 debita impatientiæ ingeret supplicia. Amando inimi-
 cos non vlciscendo ad martyrii gloriam peruenitur, &
 is cum Christo regnat, qui cū Christo pati mauult ma-
 la quam reddere. Martyr es, si bonum reddis pro malo,

fin vero malum malo rependis, Christi aduersarius es, qui iubet & inimicos diligere. Hic nepe gloriosissimus fuit martyrum triumphus, pati iniuriam, & pro iniuria referre beneficium, vitam impendere, & animas lucrari Christo. Videbant impij quam illi constantes essent in proposito, quam parati ad omnia extrema subeunda prius, quam vt Christum desererent, & cogitare cogebantur, nequaquam vanum esse, quod tormentorum patientia vitæq; impendio defendi cernebant, miraculorum etiam magnitudine, quæ per illos fiebant cõmoti conuertebantur & qui paulo ante in Christianos grassati fuerant, cum Christianis necari optabant. Atque ita auctis ampliatisq; rebus Christianitas præuale re cõpfit, infidelitas dissoluit, & euanescebat, crux sancta adorari, idola vana euerri, Christus dominus excoli, diabolus potestas calcari. Ipso denique martyrum sanguine creuit ecclesia, & effuso cruore pinguior facta perquam huberem emisit segetem fidei filiorum. O beata mors, quæ mortalibus largita est immortalitatem, infidelibus fidem & errantibus veritatem, pereuntibus salutem, & pro Christo patientibus gloriam. Cui vnquam regum principumq; terræ tantum boni attulere operes, delicia, amicitia, victoria, regna, imperia, quantum vni fidei martyri sua tormenta? Petrus per crucem, Paulus per gladium, per ictus lapidum Stephanus, atq; alij per alias corporis afflictiones, ascensum sibi ad cælum parauerunt, & nunc omnes bonis perfruuntur æternis, nunc cum domino suo regnant, quia pro nomine eius mundi aduersa forti animo pertulerunt. Futurorum ergo bonorum spe erecti, etiam in tormentis animo gaudebant, & cum flagellati fuissent apostoli, iabant gaudentes a cõspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Ad quod sane gaudium & nos inuitant atque hortantur, volentes & martyrii sui habere socios, & gloriæ consortes. Vnde Iacobus Apostolus: Omne gaudium (inquit) exi-

Petrus
 Paulus
 Stephanus

Apostoli

Iacobi .i.

1. Pet. 4.

Roma, 5

1. Cor. 12

patientia autem opus perfectum habeat, ut sitis perfecti & integri, & in nullo deficientes. Ipse etiam apostolorum caput Petrus. Communicantes Christi passionibus gaudete, ut & in reuelatione gloriae eius gaudeatis exultantes. Vas electionis Paulus non solum gaudet, sed etiam gloriae. Gloriamur, inquit, in tribulationibus, scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatione vero spem, spes autem non confundit, quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Et iterum ait. Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi, propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo. Gaudent ergo atque etiam gloriantur in pressuribus iustus mundi omnes sancti, & nos dolebimus. Doleat qui diffidit, gaudeat autem & gloriatur, qui spem suam in deo collocavit.

De exhortationibus ad patientiam martyrii. Cap. XXI.

Ioha. 16.

Luc. 21.

Quod si milites suos rex ipse caelestis non in delicias & voluptates huius seculi, sed in conflictum & certamen saeuientium persecutionum destinabat, ut vincens inestimabilis boni donatiuum distribueret, profecto ad militiam eius nullo modo pertinere poterit, qui non ita se subiecit, ut pro tuenda veritate nec supplicia nec mortem subire recuset. Is demum Christo militat, qui saepe mundi turbinibus quatitur, & nunquam superatur, dicente ipso domino. In mundo pressuram habebitis, sed confidite, ego vici mundum. Quando hic qui vicit mundum, seruos suos confidere iubet, nullus de victoria futura dubitandi relinquitur locus. Quia cum virtute ipse vicit mundum, eam aduersus persecutiones certantibus nobis commodabit, ut vincamus. Immittent vobis, inquit, manus suas, & persequent, tradentes in synagogas & custodias, trahentes

ad reges & præsides ppter nomen meum . Ne aut terre
 amur subdit , Et ego dabo vobis os & sapientiam , cui
 non poterunt resistere & contradicere omnes aduersa-
 rij vestri . Demum vt proposito præmio ad omnia per
 petianda magis alacres redderet , ait , In patientia v^{ra}
 possidebitis animas vestras . Hoc est enim quod alibi
 dixit . Qui perdiderit animam suam in hoc mundo , in
 vita æterna inueniet eam . Possidere ergo animam est ,
 non hic , sed in æternitate viuere . Omnis quippe posses-
 sio in præsentia dubia est & incerta , in futuro autem e-
 rit stabilis & perpetua . Quod vt luculentius intelligas ,
 rursum ille alibi ait , Beati qui persecutionem patiunt
 propter iustitiam , quoniam ipsorum est regnum cælo-
 rum , beati estis cū maledixerint vobis homines , & per-
 secuti vos fuerint , & dixerint omne malum aduersum
 vos mentientes propter me , gaudete & exultate , quoni-
 am merces vestra copiosa est in cælis . Quam certe mer-
 cedem si alia mente considerabimus , terrena omnia faci-
 le contemnemus , neq; omnino quicquam toleratu gra-
 ue videbitur , quoties bona quæ pro malorum perlatio-
 ne compensanda sunt cogitabimus . Immensa enim & in-
 effabilia sunt illorum bona , de quibus in Apocalypsi d^r .
 Hi sunt qui venerunt de tribulatione magna , & lauerūt
 stolas suas in sanguine agni , ideo sunt añ thronū dei , &
 seruiunt ei die ac nocte in templo eius , & q sedet in thro-
 no , habitabit sup illos , non esurient neque sitient ampli-
 us , neque cadet super illos sol , neque vllus æstus , quoni-
 am agnus qui in medio throni est reget illos , & dedu-
 cet eos ad vitæ fontes aquarum , & absterget deus om-
 nem lachrymam ab oculis eorum , Talia secum medita-
 batur Paulus , cum diceret , Et satiari & esurire , & abun-
 dare & penuriam pati , omnia possum in eo qui me con-
 fortat . Hinc est quod de illo in gestis Apostolorum
 legitimus , Cum prophetante Agabo discipuli eius didi-
 cissent ipsum Hierosolymis vincula passurum , & ani-
 mo consternati rogassent , vt supersederet illo profi-
 cisci , Quid facitis respondit , flentes & affligentes cor-
 meum ; ego autem non solum alligari , sed & mori

Luca. 21.
 Matt. 10.

Matt. 5.

Apoc. 7.

Philip. 4.

Actu. 21.

in Hierusalem paratus sum propter nomen domini Iesu. Non est ergo suor um lachrymis motus, non mortis periculo deterritus, ut a proposito desisteret, tanto amore flagrabat Christum omnibus quibus poterat euangelizandi, decernens non ante a prædicatione eius cessare, quam in corpore viuere cessasset. Neque solum Paulus, qui plus omnibus laborauit, certum ac deliberatum id habuit, sed plane omnes illi, qui supplicia necemque pati maluerunt, quam fallacibus dijs libamenta offerre.

Verba sanctorum martyrum ad
tyrannum in ipsos sæuientem.

Cap. XXI.

Quid enim aliud dum torquerentur, tacendo ad infidelem tyrannum dicere videbantur, nisi vre, tunde, diuelle, lanta, idola tua nõ adorabimus, Christum autem dei filium confitemur, cum patre & spiritu sancto vnum deum, vnum dominum. Potes corpora ista Cæsar cruciatibus absumere, facere vto ut aliud sentiamus aut loquamur non potes. Dummodo hac in parte fortitudo nostræ præualeat, iuuat in illa qua te potentiolem existimas, nos esse imbecilles atque imbelles. Quo enim magis nos affligis grauiusque excrucias, magis vitæ æterna dignos efficis, & dum nocere arbitraris, prodes. Tua sæuitia, nostra est gloria. Cum nos interficere credas, carcere isto corporis liberas. Vnde soluti de terra, tollimur ad cælum, & pro patientiæ virtute a domino coronamur: non corona sicut est tua peritura, sed nunquam deficiente, nunquam defutura. Liber itaque abs te interim, ut viuamus cum Christo, quem nulla vi nobis potes auferre, neque nos vlla quæstione, vilo tormentorum genere a charitate eius separare. Hoc te frustra profus conatum scies, cum etiam ipsa postrema in mortem anhelantiũ voce Christum inuocari, Christum glorificari audieris, & tunc demum te victum senties, sed fateri pudebit. Nos

enim in isto fidei agone voti nostri compotes erimus, tu tui nequaquam, qui ideo nos torques, vt a Christo auertas, & ad deorum quos palam contemnimus, cultū compellas. Et cum hoc quod maxime cupis, perficere in nobis minime valeas, nonne superatus es nostra constātia, nostra pro Christo fide, quos ne interficiendo quidem vt tibi assentiamus potes inducere? Citius saxa scopulosq; & montes de loco suo mouebis, quam nobis fidem Christo daram eripies. Non tamen stabilitatis nostræ nobis laudem damus, Christi beneficio fortes sumus, Christi virtute in nobis manente tibi non succumbimus, Christo deniq; adiuuante contra omnia aduersa luctamur, & potimur victoria. Eidem gratias agimus, & cum pœnis afficimur & cum in sententia veritatis perseueramus. Tota autem perseuerandi ratio est, quia post laborem in illo requiescere speramus, semper beati futuri, qui semper vsque in finem fuimus fideles, nec victi scuitia tua, sed probati. His quidem & huiusmodi verbis illos vel locutos, vel loqui potuisse quis dubitat, nisi qui euangelio non credit, & peruersæ mentis aure non admittit veritatem? Ipsorum enim omne studium fuit, domini sui vestigia obseruare, cum moræ integritate, tum patientia persecutionum. Præbuit ille se nobis in exemplum, & qui resistere poterat violentiæ hominum, atq; omnes simul vno verbo oris sui interficere, maluit iniurias pati, & ignominiosa crucis morte consumi, vt suis fidelibus humilitatem patientiamq; commendaret. Quamobrem ait: Qui non accipit crucem suam & sequitur me, non est me dignus. Quid inquires agam, si desit persecutio, si nemo ad impletatē compellit, quomodo crucem domini portare debeo? Si paratus es impia suadentibus nunquam cedere, & prius omnes omnium tormentorum cruciatus forti animo subire, quam Christum deserere, crucem domini geris, & ipsum sequeris, illoque te dignum præstas. Da igitur operam, ne prompta desit voluntas ad patiendum tunc quoq; cum patiendi non suppetit occasio. Quod si feceris, tu quoq; a domino in pace collectus cum sanctis

Mat. 16.

Pfal. 63

martyribus dicere poteris. Ego sum pauper & dolens, & salus tua deus suscepit me, laudabo nomen dei mei cum cantico, magnificabo eum in laude. Interim martyrium tuum sit, castigare corpus tuum, & in seruitute redigere, ut obediat spiritui, vigilare, orare, ieiunare, die ac nocte in lege dei meditari, euangelij præcepta obseruare, amicos inimicosque diligere, nemini malum pro malo reddere, & pati potius quam inferre iniuriam. Talis vita eos etiam ad beatitudinis gloriam euexit, quos persecutionis gladius non attigit. Quotidianum quippe martyrium est, aduersus carnis molestias diaboliq; dolos assidue stare, & non sinere suffodi domum, nec irruentibus vitijs vasa diripi virtutis. Oportet igitur superbiam repellere humilitate, libidinem castitate, parsimonia luxuriam, patientia iracundiam, liberalitate auaritiam: & breuiter vitium virtute. Sic vincere non equidem minus laudabile esse reor, quam execranda in fidelium imperia per tormentorum patientiam superare. Nam qui ita vitam instituerit, eum iam idoneum esse scias ad omnia dura, difficilia atq; aspera pro nomine domini perferenda. Non potest non habere talem tolerandi affectum, qui domino in omnibus obsequendi gerit curam. Audi Hieronymum dicentem: Vtinam ob domini mei nomen atq; iustitiam cuncta gentilium turba me persequatur & tribulet: vtinam in opprobrium meum stolidus hic mundus exurgat, tantum ut ego merear a Christo laudari, & suæ pollicitationis sperare mercedem. Quoties igitur exercendæ patientiæ cessat occasio, non cesserit in nobis ipsa pariendi voluntas, & martyrum gloriæ participes esse merebimur.

S. Hieron.

Quod non debemus vltro nos offerre supplicis.

Cap. XXII

Mat. 14.

Veruntamen in persecutionibus vltro nos offerre ipsi non debemus. Quoniam temerarium est obicere se periculis nulla cogente necessitate. Vnde precipit dominus, di-

tens: Cum vos persecuti fuerint in ista ciuitate, fugite
 ad aliā, Et ipse secessisse in desertū dicit, cū Iohānē Hero
 dis gladio perēptū audisset. Quā etiā Iudæi ad fertendū
 illū lapides corripuissent, abscondit se (vt euangelista
 ait) & exiuit de templo. Poterat omnes vnico nutu in
 terimere, & maluit fugere, vt nos doceret etiā imbecil
 lionē iracundiam potius deuitare, q̄ resistendo magis
 accendere. Paulus Damasci Iudæorū insidias, & p̄positi
 Aretæ regis minas per murum in sporta depositus ef
 fugit: non tñ mortis metu, sed dilatiōe, vt adhuc super
 uiuens multorū salutī consuleret. Nunq̄ enim cessauit
 p̄dicando, disputando, scribendo omnes q̄s erroribus
 implicitos cernebat, ad viā v̄itatis reuocare: vtq̄ illos
 q̄s ad Christum conuerterat, in fide solidaret, sc̄uissi
 mi Neronis furōrem contempsit. Suo igitur exemplo
 monstrauit, tunc quidem mortem non esse timendam,
 cum prospiciendum est salutī aliorum: tunc vero fugi
 endam, cum magis expedit vt fugiamus, quam vt com
 prehendamur. Exempli gratia. Inter hæreticorum tur
 bam fidelesque persequentium occulte Christianus es,
 vides alios deprehensos torqueri, cædi, laniari, quam
 diu fortiter tolerant, nec a fide recedunt, non est vt te
 ipsum prodas. Cum autem aliquis eorum titubare cœ
 perit, & supplicijs victus cedere, palam eum exhortari
 ad patientiam debes, & in periculo animæ alienæ vi
 tam propriam contemnere. Plus enim debemus dili
 gere bonam animæ non nostræ modo, verum etiam
 alienæ, quam bonum corporis nostri, hoc enim tempo
 rale est, illud æternum, hoc carnale, illud spiritale, præ
 ferenda autem sunt carnalibus spiritalia, & tempora
 libus æterna, & mortalibus nunquam moritura. Quod
 si te quoque in hoc periculis agone intrepide currentem
 ab infidelibus occidi contigerit, gaude, quia iam cum
 illo viuere incipies, qui pro omnibus occidi voluit,
 & in illo inclyto gloriosoque martyrum cœtu rece
 ptus exultabis, tuque donatus corona victoriæ sempiterna.

Iohā. 8

2. Cor. 12:

Quod multum prodest in calamitatibus recolere passionē Christi.

Caput XXIII.

IN omni autem pressura & afflictione siue mentis siue corporis, commodissimum erit, domini saluatoris labores atq; dolores pro nobis vltro susceptos ad memoriam reuocare, secumq; ratiocinari ac dicere: Quis ego sum, vt aduersis presentium infelicitatum in casibus grauari debeam, cum dominus meus, quamdiu in terris versatus est, non otio delectatus sit, sed fatigatione: non voluptatem vllam corporis appetierit, sed tribulationes & angustias & cruciatus & conuitia & probra ab impijs illata, & acerbissimam atq; despicatissimam crucis mortem? Ille saluandi mei gratia qui perieram, cum deus esset, hominem assumpsit: homo factus nunquam conqueiuit, Iudæam, Galilæam, Samariã peragrando, ignaros instruere, ægros curare, mortuos suscitare, multa mira & incredibilia operari. Cumque in omnibus diues esset, elegit sibi paupertatem, aliorum impensis vitam sustentauit, alicui non vltus est hospitio, esuriuit, sitiuit, fatigatus est: fletu pluries legitur, risu nunquam, Adhuc puer quæsitus est ad necem: deinde adultus, odia semper perpeffus est impiorum, a discipulo venditus ac proditus est, a Iudæis comprehensus & afflictus, & qui peccatum non fecerat, ligatur, accusatur, falso testimonio circumuenitur, conspuitur, a lapidibus caditur, deluditur, maledicitur, spinis coronatur, harundine verberatur, nudus flagella sustinet, nudus crucem ascendit, in manibus ac pedibus plagas patitur clauorum lanceæ in latere, atq; de tot vulneribus manante cruore totus perfunditur. Cumq; moriens sitiret, aceto felleq; potatur: tam diu consumptus, hostiam se deo patri pro omnibus obtulit. Quis sum ego vt indignus, & iniquo animo feram, si qua mihi calamitas inuidat, si quod incommodum pariat, si qua me inuidorum infestet persecutio, cum præsertim nihil mali mihi inferri

possit, quod peccata mea non merentur? Non ergo grauate perpetiar, quod iuste irrogatur, sed dominum meum deprecabor, vt concedat mihi in omnibus patientiam, & in ipsa patientia scelerum meorum purgationem atque veniam: vt qui me dignatus est facere laborum suorum participem, faciat tandem & gloriae consortem, dicente Apostolo: Sicut socij passionum estis, sic eritis & consolationis. Et iterum: Si inquit commortui sumus & conuiuemus; si sustinebimus, & conregnabimus. Igitur siue persecutionis turbo totam inuasit ecclesiam siue priuata lacesit fuerimus inuidia, siue opes vis aliqua rapuerit, siue morbi saeuierint, siue charissimorum mortes frequentarint, siue aliud aliquid aduersi acciderit de omnibus gratias agere nos oportebit, & in omnibus confiteri ac dicere. Iustus es domine, & rectum iudicium tuum. Scriptum est enim: Inreparationem domini ne reprobas, quia ipse vulnerat & medetur, percussit & manus eius sanabunt. Paulus & Syllas in Macedonia virgis caesi, carceri traditi, in vincula coniecti, deo laudes decantant. Et ipse dominus noster accepto calice gratias egit, vt nobis documento esset ad persolendas gratias deo, quoribus aduersitate aliqua grauati fuerimus atque afflicti. Per calicem enim tribulationes mundi huius intelligimus, iuxta illud, Transeat a me calix iste. Cuius igitur prouidentia cuncta contingunt, illi de cunctis gratia agantur, vt per hoc probetur, nos & patientes esse in aduersis, & in prosperis non ingratos.

De impatientiae vitio erga deum.

Caput xxiiij.

ET quoniam vtrius optabilior atque amabilior fit vitij comparatione, restat vt euoluamus impatientiae mala. Per impatientiam murmurauerunt Israelitae egressi de Aegypto, cum eluriret in deserto Syn, & iterum in Raphadin cum sitirent. Saturauitque illos dominus manna de caelo pluyente, & aquis fluentibus de petra. Vide quam mitis, quam misericors est deus, non continuo impatientiam nostram punit, sed interdum votis

2. Cori. 13.
1. Tim. 2

Iob. 5.

Act. 16

Exod. 16.
Exod. 17.

- murmuratium facit satis, vt beneficio protocet ad po-
 nitentiam, at ꝑo si benefacta non profecerint, nec mur-
 murationum cessauerit impia temeritas, tunc demū vl-
 ciscitur ingratos, & iuste pœnas exigit ab obstiatis. Iō
 illi tandem cœlestem cibum fastidiri, cum ol las carnes
 que ægyptias concupissent, conturnicum nubes vento
 delata, locum in quo castra fixa erant operuit, volente
 domino vt discerent, quam male cedant illa quæ intem-
 peranter concupiscuntur. Adhuc (inquit) carnes erant
 in dentibus eorum, & populus percussus est plaga ma-
 gna. Multi enim ex illis cum vsque ad nauseam carnis
 edulio se impleissent, veluti veneno hausto, sic repente
 mortui conciderunt. Pari aduersus deum proteruitate
 vsi sunt ad aquas contradictionis cum sitim pateren-
 tur; postremo ad mare rubrum itineris labore offensi,
 quando iratus dominus misit ignitos serpentes, quibus ve-
 neno moribusque disperibant. Quid ergo aliud agit q
 aduersitate oppressus in deum indignatur, nisi vt ab eo
 prorsus destitutus, faucibus incidat serpentis antig dia-
 boli. & post temporale malum qd patitur, æternis tra-
 datur supplicijs. Hoc nempe illud est, quod Salomon in
 Prouerbis ait: Qui impatiens est, sustinebit damnum,
 & cum rapuerit, aliud apponet. Primo enim dam-
 no raptō, id est accepto, aliud applicat, & malis qui-
 bus affigitur, cumulum addit. Quid autem dementius
 quam tribulationum pondus grauare linguæ procaci-
 tate, aut aliqua immodica animi perturbatione? Quic-
 quid enim patienter toleratur, leuius fit. Quid etiam
 magis perniciosum, quā deum iratum, cum placare hu-
 militate debeas, impatientiæ tumore magis prouoca-
 re, vt citius pereas. Ideo rursus Salomon ait: Impati-
 ens operabitur stultitiam, & iterum: Qui impatiens est
 exaltat stultitiam suam. Quō exaltat stultitiam. Impa-
 tientiam vtiq; non refrenans, prolabitur in iram, de i-
 ra in furorem, de furore in quandam beluarum ferita-
 tem, vt iam non mō impatiens, verū etiam sæuus impi-
 usque existat. Nullum em̄ crudelitatis genus est, ad qd
 non cōpellet impatiētia, si te ab illa diutius possideri p-
 miseris. Per impatientiam fr̄em suū occidit Cain, fr̄em su-
- Numer. .11.**
- Nume. .20**
- Nume. .21.**
- Proue. 19.**
- Prou. 14.**
- Cain.**

um in seruitutem vendiderunt filii Iacob, fratres suos interfecit Gedeonis filius Abimelech. Saul rex sacerdos Nobæ impie perit imperavit, quia illi pñ erga Dauidem extiterant. Athalia Ioram regis vxor, defuncto Ochozia nepote, regiam cædibus impleuit, neminẽ regni sanguinis relinquens viuum, præter vnum Ioam q̄ furtim subtractus fuit neci. Manahem Samariæ rex, Therfa oppido captus, ne quem in eo virilis sexus viuũ relinqueret, mulieres etiam prægnantes scidisse fertur. Herodes non minus in filios crudelis quam in hostes fuit, vt Iosephi historia testatur; & vt in euangelio discimus, indigne ferens Christum puerũ a Magis adoratũ oēs Bethlemi infantulos, q̄ bimatũ non exceſſerant interim iussit, ipsum simul perdere volens, quem qui q̄ ex illis eſſet ignorabat. Huius vero successor, Iohannis Baptistæ plusquã prophetæ caput ad se deferri mandauit ne de nece eius, a quo de adulterio se argui indigne ferebat. incertus eſſet, Ad talẽ ergo ac tantã animi trucidentiam facile perueniet impatiens, nisi mature ab ingenitæ proteruitæ vitio submoueat, & iracundiæ motum pro viribus compescere assuescat. Minoribus igit delictis obſtaculum faciat, ne ad maiora prorumpat q̄n ne minima quidẽ hinc decedentiũ impunita erant, nisi ante pro illis pœnitudinis opera laboreq; satisfactũ fuerit. Hoc tibi in euangelio operariorum vineæ parabola testatur, qui inuidiæ a domino arguuntur, eo qd denario pro opera accepto, alijs qui tardius ad operandũ accesserant, ex cõductoris liberalitate tantũ datũ fuisse dolebant. Nõ est itaq; negligendum, sed maxime curãdum, vt etiam ab his caueas, quæ velleui increpatione digna cognoueris. Paulatim decidit, inq; scriptura qui minima contemnit. Habet & inuidia suã impatiẽtiam, q̄ mortẽ affert nisi caueatur. Dolere enim te cogit, qd aliũ affluat diuitijs, p̄stent honorib, multæ apud oēs opinionis sint, & te vel precedant glã, vel æquent. Talis profecto diaboli liuor est, qui semper tristatur ac moleste fert, quod iusti eo ascendant vnde ipse decidit. Quid dicam de illis, quorum intantum excedere so-

Filii Iacob

Abime-

lech.

Saul.

Athalia.

Manahem

Herodes.

Herodes.

Matth. 20.

Eccle. 19.

In deū ma-
ledicta p-
ferens.

Inda. 1

Leuit. 24.

Danie. 3

let furor, vt aliquid aduersi passi, in deum maledicta e-
uident atq; iaculentur? Proh facinus omnium senten-
tijs execrandū. Lingua illa quam fecit deus, ipsum blas-
phemat, & creatura creatorem suum verbis petulantibus
inuadere audeat, ipsum regem regum ac dominum
dominantium plena probri procacitate laceffere nō ve-
retur, cum Michael archangelus (vt Iudas Apосто. ait)
de Moyfi corpore altercando non sit ausus ipsi diabolo
iudicium inferre blasphemiae. Hoc tam immane nefas
in seruis vestris puniēdo coercete terreni p̄cipes, aut
mirari desinite, si vos vna cum illis diuina verberet vi-
dicta. Si quis vos vel leuissima offenderit, contumelia,
cōtinuo maieftatis læsæ reus peragitur, & acerbius eti-
am quam meretur punitur. Multatur quandoque qui
in aliquem priuatum hominem indigne conuittatus fu-
erit, sola in deum contumelia tuta est. Pœna ab homi-
ne experitur ob iniuriam homini illatam, & deum ma-
ledicentis scelus nulla denuntiatione reprimitur. Vbi
nūc est illa Iudæis data dei lex, qua blasphemi lapidi-
bus obrui iubētur, qua quidam cum altero rixatus, cū
nomen domini maledixisset, extra castra eductus est, vt
hominum consortio indignus, & lapidum ictibus inter-
emptus, linguæ impietate morte corporis psolutus? Vbi
est illud Babylonij regis vno miraculo conuersi edictū:
Quicūq; deū Sydrach, Mysach & Abdenago blasphema-
uerit, dispat, & domus eius vastetur? Vos vero tot mi-
raculis, tot pdigijs in dei veri cultu confirmati, eius sce-
modi crimē dimittitis impunitū. Qua ī re plane ostēdi-
tis, terrena vobis curæ esse, non cælestia, & nomen vos
habere Christianorum, non religionem neque iustitiā.
Vir enim fidelis obrurare statim manibus aures debet,
ne vocem dominum suum maledicentis audiat, vel re-
pente auersus fugere, ne sacrilegi oris petulantia faue-
re videatur si māferit, vel auscultarit, & simul cum ma-
ledico ipso diuinam incurrat vitiōem. Quod si murmu-
rantis populi contumaciam deus iustus sapiissime cor-
ripuit, quomodo sceleratissimorum hominum impieta-
tem non castigabit, & si a murmuracione quoq; aduersi

susdeum cauendum sit, quanto magis a maledicto siue blasphemia. Cumq; ois impatientia iustitiã dei non operetur, non frustra de salute Philippien. sollicitus Apostolus: Omnia (inquit) facite sine murmurationibus & hæitationibus, vt sitis sine querela, & simplices filij dei, sine reprehensione in medio nationis prauæ & peruersæ. Ex his ostenditur, cum qui patiens est, nunquam murmurare, nūquam conqueri: sed inter malos quoq; mitem atque mansuetum esse, & inter inquietos quietum. Impatiens autem prius ipse suæ iniquitatis causa est, deinde etiam aliorum; hos odit, illis irascitur, alios contumelios, alios afficit verberibus. Ipse vero intra se iracundia æstuat, bile tumet, luore consumitur, iuxta illud, Zelus & iracundia minuent dies. Dum ergo alteri nocere affectat, seipsum perdit, immo quod deterius est, seipsum æterna pœna dignum efficit, dū alterum odio atque malivolentia persequi non desistit. Ecclē. 10.

De impatientiæ vitio erga proximum. Caput XXV.

Persequamur igitur nunc in proximos impatientiam, ostendamusq; quanto ipsa suo autori detrimento sit. Hæc est q̄ nos facit iracundos, ita vt leuissimis interdum de causis intemperanter commoti rixemur, depugnemus, ad arma concurramus. Canum ferocium ista rabies est, qui portento tantum contra se digito irritantur, & frendenti rictu hominem allatrant. Turpe est autem nobis caninam habere iracundiam & ad quilibet offensunculam indecētius q̄ oporteat turbari ac furere, & esse domum super arena fundatã q̄ ventorum evertit flatus. vel harundinem illam, quam etiã leues auræ grauitè exagitant & percellunt. Vix quidem vlla in re modestiam seruabit, qui cohibere nescit iracundiam. Salomonis ista sententia est dicentis. Qui ad indignandum facilis est erit ad peccandum procliuor. Ille præterea qui in paruis grauitè irascitur, magnam iniuriam quomodo feret? Nōne in rabiem tunc vertetur, cum paulo deterius læsus fuerit. Quanq̄ eos etiam

Qui non læduntur, ineffrenata impatientia interdum in
 rabilem agit: sicut & illos, de quibus paulo ante locu-
 ti sumus, qui neque fratribus, neque liberis, neque dei
 sacerdotibus, neque fœtibus in aluo matrum adhuc la-
 tentibus pepercere. Ut autem ista quoque minus mi-
 remur, Moabitæ, Moabitarum impatientia facit, qui regis Idu-
 mæorum ossa de tumulo eruta, ignominia causa igni
 cremarunt. Quis erit iracundia finis, si neque morte
 eorum, quos odio habet satiatur, & in corpora quoque
 humo obrura desæuit? Merito igitur tantam animo-
 rum feritatem etiam in nationes incredulas ultus est de-
 us, dicente Amos propheta: Super tribus sceleribus Mo-
 ab, & super quatuor non conuertam eum, eo quod in-
 cenderit ossa regis Idumææ vsque ad cinerem. Et mit-
 tam (inquit) ignem in Moab, & deuorabit ædes Cari-
 oth, & morietur in sonitu Moab, in clangore tubæ, &
 disperdam iudicem de medio eius, & omnes principes
 eius interficiam cum eo, dicit dominus. Quod si ita in-
 fidelium impatientiam punit interdum deus, quanto
 magis credentium, quibus leges dedit & præcepta, &
 notitiam sui? Iure igitur ac merito Salomon, dum per-
 penderet impatientis furentem iracundiam, Graue est
 saxum (inquit) & onerosa arena, sed ira stulti utroque
 grauior. Et prosequitur, dicens: Ira non habet mise-
 ricordiam nec erumpens furor, & impetum concitati
 quis ferre poterit? Quid autem infelicius, quam care-
 re misericordia & dilectione, sine qua beatitudinem cõ-
 sequi nequimus? Idcirco impatientia ipsa, quia chari-
 tati contraria est, deo etiam qui charitas est, aduersa-
 tur & repugnat, animum a cælestium contemplatione
 auertit, & æterni boni reddit negligentem. Impetien-
 tia enim tota de rebus terrentis est, a quibus certe quan-
 to secedimus longius, tãto proximiores deo efficiuntur.
 Cui quidem si iungi volumus, humilitate opus est, &
 patientia & omni mãsuetudine, non supercilio, nõ indi-
 gnatione, neque ira, quæ deus odit & execratur. Post
 hæc mentem quoque hominis excæcat impatientia, &
 quæ recta veraque sunt, non sinit dignosci neque intelli-

Moabitæ

Amos.1.

Prou.27.

gi. Ideoque ista animi perturbati passio, maxime in iudicijs faciendis cauenda est. Nunquam enim iuste iudicabit qui iratus est. Nam si ille cui iratus fuerit, pro crimine delato mulctari merebitur, hic vlciscendi auiditate iustæ pœnæ modum excedet; aut si de rebus lis erit ommissa iudicij consultatione, aduersus eum cui infensus est, ferre sententiam festinabit, & conuertet (vt in Amos propheta est scriptum) in amaritudinem iudicij, & frustum iustitiæ in absynthium, non causam cōsiderans dū iudicat, sed personas. Nec solum iniustum verique nescium hominem facit impatientia, sed etiam si ei ratione non resistitur, ad insaniam vsque deducit. Vnde furere dicitur is, qui impatiētiae stimulis actus, ira inflammat. Ardent oculi, tremunt labia, frons adducitur, arteriæ clamoribus intumescunt, os distorquetur, verba sine delectu effutiuntur, facies aut rubore aut pallore confunditur, & breuiter nihil tam simile alienatæ mentis homini quam homo præter modum iratus. Quod si aspectui tā fœdo nō satis credis, facta inspice. Princeps illic sacerdotū in Ch̄m iratus, ipse sua scidit vestimenta. Quid aut dementius q̄ in altero indignari, & a semet pœnas exigere? Achab etiā rex Israel, q̄d Naboth Iezraelita vineam suā ipi petenti neq; v̄dere neq; cōmutare voluit, tātū furoris cōcepit, vt domū reuersus lectulo se intecerrit, panēq; nō comederit, inedia se cōficiēs, donec vxoris tadē vsus consilio, Nabotho per dolū subiato, agellū eius vi possedit. Achitophel Iudatæ militiæ princeps, Ab solonis ptes secutus, indigne ferens q̄ ille aduersus Dauidē patrem vti suo consilio noluerit, sibip̄i suspensio mortē cōsciuit. Quis insanus vnq; in altero fœdius desecuit, q̄ in seip̄m iræ impatiens Achitophel? Recte itaque dicit, Stultum in̄erficat iracundia. q̄ndoquidem eo vsq; insaniūt, vt nec suæ vitæ parcant, & dū in altero sauidi negatur facultas, in semetip̄os grassantur. Sunt p̄terea q̄ irati sanctos maledictis laceffant, sed cum dñm eadem oris petulātia prouocare non formident, minus mirum est, quod etiam seruos eius quomodo possunt offendant. de quibus quia satis paulo ante dictum sit, hoc

Amos. r.

Facies irati.

Matt. 26.

3. reg. 21.

2. reg. 17.

Iob. 5.

Maledicti in sc̄tōs.

- tantum dicendum restat, quod nec a sanguine eorum, quos deo famulari vident abstrineant, cum indignatur. Quamuis enim eiusdem religionis sint cum his quos infestant, diuersis tamen moribus viuunt, semperque melioribus inuident atque aduersantur. Hinc est quod
- 4. Reg. 6.** Ioram Samariæ rex a Syris obsessus, cum fames urbem inuasisset, quid ageret nesciebat, & ex dolore in furorem versus, mandauit interim Eliscum prophetam, quod nisi prescius cauisset, innocens regis male indignantis culpa perisset. Rex vero quia penitentia ductus humiliavit se, prophetam persequi desijt, & obsidione liberatus est & fame. Tantum prodest repentina prauis profiti penitudo. Asa quoque Hierosolymæ rex, quoniam
- Afa.**
2. Para. 16 ascito sibi Syrorum exercitu ab inuasionem Basæ Samariæ regis se defenderat, coargutus ab Anani propheta, quod fiduciam habuerit in rege Syriæ & non in domino, iussit illum mitti in neruum, & dei nunciam in vincula coniungere non fuit veritus. Sed male illi cessit ista audacia, plurimi de populo perierunt, ipse anno deinde tertio pedum dolore consumptus est. Sed neque Ioachimo Iudææ regi fuit impune, Ieremiæ volumen per manum Baruch scriptum, in quo mala super regno suo ventura prædicebantur, manibus discerpisse tradidisseque igni, ipsosque voluminis autores compræhendi iussisse: quæstos ad necem (ut scriptura ait) dominus abscondit, ac de rege pro culpa puniendo dixit, Non erit ex eo qui sedeat super solium David, & cadaver eius proijcietur ad æstuum per diem, & ad gelu per noctem, in super mala quæ in volumine descripta fuerant, se adducturum affirmavit. Igitur non multo post urbs euersa, ipse cum populo abductus est Babylonem catenis vincitus, atque in captiuitate perijt. Herodis terrarchæ exercitum, parua quidem Arabum manu ad internitionem pene casum ideo fuisse, quibusdam ex Iudæis visum est (ut Iosephus refert)
- Ioseph li.**
§ cap. 14. quia Iohannem baptistam præcipue sanctitatis virum interficere ausus fuerit, ut liberius sceleratis nuptiis, quæ ille arguebat, abuteretur. His exemplis discant superbi quam male indignentur aduersus eos, qui sese Christi

si seruitio dedicarūt. Tu qs es (inqt Apostolus) qui iudi- Rom. 14.
 cas alienum seruum? domino suo stat aut cadit, stabit
 autem: potens est enim deus statuere illum. Quod si ne-
 fas est iudicare seruum dei, quanto magis eūdem odio
 habere iniuriaque afficere? Et si neminem simultate at-
 que inimicitijs persequi debemus: quanto minus eos q
 pro omnibus quotidie precationi insistant, quotidie p
 omnibus sacrificia offerunt, deumque nobis propitiare
 totis viribus contendunt: nobis baptismum, nobis pec-
 catorum remissionem subministrant ægrotantibus assi-
 stunt, mortuos efferunt, pro elatis deo supplicant: nū-
 quid redditur pro bono malū, vt his infensi simus, qui-
 bus pro beneficio parem gratiam referre nō possumus?
 Quod autem ne illis quidem qui recum seculo seruiunt
 hostiliter irasci debeas, audi veritatis magistrum in eu- Matt. 5.
 angelio dicentem: Omnis qui irascitur fratri suo, reus
 erit iudicio, qui autem dixerit fratri suo rhaca, reus erit
 concilio, qui autem dixerit fatue, reus erit gehēnæ
 ignis. Nemo igitur non reus est, qui fratri irascitur. Vi-
 tio fratris irasci rationale quidem est, fratri autem
 irasci rationi contrarium est. Ex odio enim proficisci-
 tur, quicquid mali in personam tantum confertur. Dis-
 ce itaque tres esse male irascendi gradus, alium alto ne-
 quiozem. Si tacitus irasceris, & linguam a contumelia
 coerces, reus es iudicio, quia quod iracūdiæ motus in-
 tra te deliquit, hoc rationis iudicium, ne foris erumpat
 refrenauit. Grauius autem peccas, cum iratus in verba
 opprobrii prorumpis, tantoque magis, quanto furiosius
 id egeris. Rhaca hebræum est, & vanum designat,
 fatue autem turpius dictum est. Illa ergo impatientiæ
 indignatio rea est concilio, vbi adhuc pendet sententia
 donec vel p̄grediaris irascendo vt damneris, vel regre-
 diaris p̄nitendo vt venia dignus habearis. Porro si
 vltterius progressus fueris, & furoris impetu in aduer-
 sum ferri non destiteris, & fratrem tuum quasi ex animi
 maleuolentia despexeris, reus eris gehennæ ignis, nisi
 cessabis ab iniuria, & amare incipies quem oderas. Ta-
 les ergo excursus habet impatientia, vt hominem im-

moderate furentem, vsq; in abyssum inferni deuehat,
& pœnis illis, quarum nullus finis est, irreuocabiliter
tradat, si ei vsq; ad vitæ exitum dominata fuerit.

De ira non vitiosa, sed vtili, & de
ira dei. Cap. XXVI.

EST tamen ira quædam rationi parens, cum vitis
irascimur vel nostris vel alienis, hoc est, cum il-
la corrigi & emendari cupimus. Hinc sane & in
nos voluntariam corporis castigationem assumere con-
sueuimus, vt mortiferæ voluptatis incitamenta exclu-
damus, & carnem spiritui repugnantem, veluti lasciu-
ens iumentum, fatigatione aliqua laboreq; domemus.
Illos vero qui curæ nostræ commissi sunt, si monitis
non obtemperarint, minis verberibusq; persequimur,
non nocendi causa, sed gratia iuuandi, vt qui sponte se
se corrigere noluerint, corrigantur saltem inuiti, ne pa-
reant. Ira igitur ista, quia ratione nititur, non modo
non culpanda est, sed etiam necessaria. Charitati enim
proxima est, dum per eam hominum saluti consulitur,
medicorum more qui putrescentia hulcera incisionibus
cauterioq; curare aggrediuntur, & morbo irati dū sæ-
uiunt, restituendæ sanitati operam impendunt. Hinc
est illud Ecclesiasticis: Melior est ira risu, quia per tristi-
tiam vultus corrigitur animus delinquentis, tristem
tantummodo vultum, aduersus æqualium seniorumq;
crimina ostendere oportet, ne malefacta eorum mitio-
re aspectu probare videamur, ira tamen abstinendum
erit, ne magis exasperemus eos, in quos animaduerten-
di ius non habemus. Illa ira duntaxat nobis concessa est
qua vel subditos corripimus ne delinquant, vel nosmet
ipso affligimus, ne malarum cupidinum blandimentis
vincamur. Porro ira hæc tantum ab ea quæ prohibe-
tur differt, quæ ratio ab infantia, quæ verum ab er-
rore, quantum denique iuuandi appetitio a cupiditate
nocendi. Hanc sequamur, si nobis, si alijs quibus præsi-
demus consultum volumus. Illam vero brutam & irra-

Eccels. 7

tionalem declinemus, tanquam & nobis & omnibus q
 ea vtuntur, noxiam atque perniciosam. Per hanc iusti-
 ficatus est Phinees, cum virum Israelitam & Madianiti-
 dem meretricem turpiter coeutes pugione confodit, per
 illam autem damnatus est Cain, alijque multi, qui san-
 guinem innocentem indignati effuderunt. In hac deum
 imitatur, qui peccatis offensus irascitur. In illa diabo-
 lum, qui cum malus sit, bonis inuidet, & iratus eos de-
 icere nititur de altitudine virtutum. Dei autem ira per-
 eunt vt sanet, mortificat vt viuificet, & meliora qdem
 vulnera sunt diligentis quam fraudulenta oscula odien-
 tis. Hic praeterea qui diligendo vulnerat, interdum odi-
 endo laedere desinit. Vnde loquitur: Non visitabo super
 filias vestras, cum fuerint fornicatae, & super sp̄sas ve-
 stras cum adulterauerint. Magna ira est (inquit Hiero-
 nymus) cum peccatis nō irascitur deus. Hoc est, cum
 peccantes punire differt. Quos autem ad correctionem
 affligit, de illis ait: Visitabo in virga iniquitates eorū,
 & in flagellis peccata eorum, misericordiam autem me-
 am non auferam ab eis. Nullam tamen iracundiae per-
 turbationem patitur deus, neq; dum corripit corrigen-
 dos, neq; dum punit obstinatos. Apud se semper placi-
 dus est atq; tranquillus, ap̄ illos vero iratus & furens
 qui malum quod meruerunt patiuntur. Ita nos quā mi-
 nimum perturbare debet iracūdia, cum delinquentes pu-
 nimus, sed mouere charitas, vt punitos disciplina no-
 stra emendet, & a vitio reuocet ad virtutem. Publici q̄
 iudicii p̄sidem, ab odio atque ira procul esse oportet
 dum iudicat. Debet tñ meritis ab illis qui mali aliquid
 perpetrarunt, p̄nas exigere siue vt ipsi corrigantur,
 siue vt alij reprimantur similis p̄nae metu q̄ damnatos
 iuste perpeti viderint. Equidem ita reor, inter iram &
 iustitiam dei nihil interesse, nisi qd irae vocabulum tñc
 vsurpet scriptura, cum peccata vindicantur. Iustitiae au-
 tem nomen etiam ad remunerationem pertineat bono-
 rū in qua nullus irae locus est, sed benignitatis. Audia-
 mus ergo in psalmis monentē: Irascimini & nolite pec-
 care. Irascit & non peccat, q non odio mouet hominis

Phinees.
 Nume. 25.
 Cain.
 Gene. 4.

Pro. 27.

Ose. 4.

Psal. 88.

Psal. 4.

cum indignatur, sed criminis, qui punit: non ut lædat, sed ut lædendo emendet, quod quidem opus non inimicitiae est, sed benevolentiae & dilectionis.

De remedij iracundiae.

Cap. XXVII.

Non possumus efficere, quin aliquando plus etiam quam oportet irascamur. Quando quidem id sanctitate quoque praeditis hominibus interdum contigisse satis constat. Moses iratus prauaricationi plebis vitulum adorantis, tabulas legis digito dei scriptas confregit. Idem iratus fuisse dicitur filiis Aaronis sacerdotis, quod hircum quem pro peccato oblatum comedere debuerant, totum in holocaustum obtulerint. Dauid in Absalonem filium iratus fraternae caedis reum, vix amicorum precibus exoratus post biennium coram se apparere illum permisit. Hi tamen excusabiles videntur, quia in delinquentes animo extiterint indignato, nec sine causa irati fuerint. Sed quo pacto excusabitur nescio ipse in vtero matris sanctificatus Ieremias, vel ipse ore domini laudatus Iob? Ambo enim ob indignationem impatientiamque mentis, diei in qua nati sunt, maledixisse referuntur. Alter conquestus est quod probra irrisionesque perferret pro sermonibus dei, quos in populum vulgabat. Alter quod supra modum miseris calamitatibusque oppressus esset. Quasi vero non liceat domino quicquid vult de seruis suis facere. Ionas etiam sanctus propheta mortem sibi expetiuit, indigne ferens, quod Ninive seruata suam fefellerit diuinationem. Unde arguitur a domino dicente. Putas ne bene irasceris tu? Quis autem excusare illum audeat, qui increpatione accusatur diuina? Quid de apostolis dicam, & his quidem a sapientia dei electis? nonne indignati fuisse memorantur, cum a filiis Zebedaei principatum peti audissent? Sed quemadmodum illi ab ambitione ad humilitatem & ab indignatione ad placabilitatem domini admonitionibus reuocati sunt, ita & nos quoties repentina aliqua mentis aegritudine commoti fuerimus, quam primam

Moses:
Exo. 32
Leu. 10
Dauid.
2. Reg. 14

Iere. 20
Iob. 3.

Iona. 4.

Apostoli

De charitate Liber VII 519.

ad æquantimitatis remedia recurramus. Morbus inue-
 teratus plus laboris exigit in medendo, recentis vero fa-
 cilis curatio est. Primum cauendæ tibi sunt contentio-
 nes, & eorum qui natura iracundi sunt, consortia fu-
 gienda, litibus foroque abstinendum, dicente Apосто-
 lo. Seruum dei litigare non decet. Cum nemine pertinã-
 citer contendas, quia arrogantia vitium est. Delatori-
 bus non facile credas, neq; de absente obrestantiũ in-
 iuria trãscaris. Inualidus est ad lædendum qui tibi co-
 ram negotium exhibere non audet. Quod si præsentium
 offensam moderate ferre debemus, quanto magis ab-
 sentium? Si contigerit vt iræ motum concipias conce-
 ptum reprime; & quod intra te natum est, intra te &
 moriatur, nec verba exterius prorumpant nec opera.
 Audi psalmistam dicentem, Turbatus sum, & non sum
 locutus. Et iterum, Cor meum conturbatum est intra
 me. Abortiuum igitur fiat, quicquid iracundia intra
 te conceperit. Parum concepta indignatio nocet, edita
 multum. Viperarum genimina sunt, quæcunq; parere
 solet furor. Irascimini & nolite peccare, ait Apostolus,
 sol non occidat super iracundiam vestram. Irasci, ho-
 minis est: per iram non peccare. Christiani est. Illis au-
 tem solem iustitiæ occidere credas, qui iram in odium
 conuertunt. Nunquam cito in alterum excandesces, di-
 latio incipientem sedabit motum. Obserua itaq; Iaco-
 bi apostoli præceptum: Sit (inquit) omnis homo velox
 ad audiendum, tardus ad loquendum, & tardus ad irã.
 Ira enim viri, iustitiam dei non operatur. Obluiscere
 iniuriæ, & de vindicta ne cogites. Impatienciæ vitium
 est vlcisci cupere. Patientiæ autem virtus, offensam me-
 moria non tetinere. Diuinæ legis est præceptum: Non
 quaras vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuo-
 rum. Deum time, & irasci quoq; timebis. Obserua Apo-
 stolum dicentem: Omnis amaritudo & ira & indigna-
 tio & clamor & blasphemia auferatur a vobis, cum o-
 mni malitia. Cui sententiæ Salomõ astipulatur, dicens.
 Aufer iram tuam a corde tuo, & amoue malitiam a car-
 ne tua. Hoc ipsum sanctus propheta in psalmis iubet cū

2. Tim. 2.

Psal. 77

Psal. 108

Eph. 4

Iaco. 1.

Leu. 19

Eph. 4.

Ecci. 12

Leui. 4

ait. Quiesce ab ira, & derelinque furorem, noli emulari vt malefacias, quoniam qui malignantur, exterminabuntur. Nihil existimes laudabilius, nihil Christiano dignius placabilitate atq; clementia, & rursus nihil indecentius neque foedius immanitate, superbia, ira, impatientia. Reticulum iecoris offert domino, qui toleratione superat iracundiam. In iecore enim in ipso humore fellis, iræ receptaculum esse creditur, & quoniam hoc sacrificium in lege pro peccato offerri iussum fuit, puto quod is qui in omnibus patiens fuerit, & præteritorum criminum facile veniam consequetur, & in futurum innocentiam custodiet: seruata autem innocentia, inter beatos computabitur. Super omnia vero proderit, mente reuoluere, tum quæ patientibus proposita sint præmia, tum qualia impatientibus tormenta. Cogitare quoq; quanta pro nobis pertulerit dominus, quanta omnes, qui nunc cum illo sunt sancti, vt tali domino digni inuenirentur.

De benedicendi studio.

Cap. XXVIII.

Eccle. 9
Gen. 37
Gen. 49

Luc. 24

Post hæc optimum erit, ad seruandam erga omnes humanitatem animiq; mäsuetudinem, benedictiæ linguam assuescere, ac semper veluti immane præcipitium, sic euitare maledicti verbum. Omnibus benedicere, & ne maledicentibus quidem maledicta referre, magnæ constantiæ, magnæq; tolerationis indicium est. Benedic liberis tuis, quia scriptum est: Bñdictio patris firmat domos filiorum. Benedixit Isaac filio suo Iacob, & domino annuente cuncta quæ illi in votis fando congesserat, feliciter successerunt. Ipse etiam Iacob vita decedens, benedixit nepotibus suis Manassæ & Ephraim, diuinitusq; inspiratus futuras filioꝝ sortes cecinit. Bñdic seruis tuis. Chꝛs dñs benedixit discipulis suis. Etenim sicut Lucas ait, ab eis in cælū recessurus, eleuatis manibus bñdixit eis, ostendens quod quicunq; sua bñdictione se dignū exhibuerit, ipm in cælū eūtem sit secuturus. Benedic populo tuo. Moyses & Aaron sa

cerdos benedixerunt populo, & apparuit gloria domi-
ni oibus q̄ aderant, vt ait scriptura. Vt ergo benedicen-
tium merita testaretur, mirā manifestamq̄ sui plendo-
ris visionem oculis humanis obiecit dominus, & q̄tum
sibi benedicta seruoꝝ suorū placeant, aperte significa-
uit. Atq̄ vt benedicēdi magis studiosos redderet, ip̄e q̄
modo b̄ndicant docere voluit. Sic, inq̄t, benedicetis fi-
lijs Israel, & dicetis eis: Benedicat tibi dominus, & cu-
stodiat te: ostendat dominus faciem suā tibi, & miserea-
tur tui: cōuertat dominus vultum suum ad te, & det ti-
bi pacem. Vtq̄ sciamus omnibus benedicendū esse, idē
dñs in euangelio, p̄ maledictis q̄q̄ iubet referri b̄ndicta,
dicens. B̄ndicite maledicentibus vos, & orate p̄ perse-
quentib. v̄s. Moses diem suū obiturus, cōuocatis tribu-
bus ne intestatus decederet, singulis b̄ndixit, & q̄ futu-
ra erant simul prophetauit. Quis igitur dubitet, qn̄ illi
spiritu sc̄to repleantur, q̄s benedicere, beneq̄ oibus o-
ptare plurimum delectat? Salomon, cui cælitus infusa
sapientia erat, arca in templo collocata, victimisq̄ im-
molatis, benedixisse dicitur ecclesiæ Israel, templumq̄
dedicasse. Sed qm̄ iuxta Apostoli sententiam, Templum
dei sanctum est qd̄ estis vos, templo dei benedicit, quis-
quis fidei populo b̄ndicta impendit. Discāt nostri tem-
poris episcopi promptiores esse ad b̄ndicendum, ne tem-
plo dei maledixisse arguantur, cum temere & non meri-
to aliquem fuerint execrati. Semper tutius est in bene-
dicendo quam in deuouendo errare. Sciendum p̄terea
duo esse benedictionum genera, alterum spiritale, alte-
rum terrenum. Spiritalis benedictio de virtutibus est p̄-
miocq̄ earum, terrena de diuitiis, de frugum hubertate
de corporis incolumitate, de honoribus, de victoria sub-
iugationeq̄ inimicorum, & aliis huiusmodi, quæ in Le-
uitico promittuntur obseruatoribus mandatorum dei
Quæ qdem in re q̄ri potest, cur multi prophetae sanctiq̄
legis, qui p̄ceptis diuinis pro sua virili semper obtem-
perabāt, egestates, angustias, persecutiones passi sint, &
post illos apostoli Christi, martyres, aliiq̄ fideles? quia
certe illa terrena bona, ciuitates, prouinciæ, regna so-

Leu. 9.

Num. 16

Luc. 6.

Deut. 33.

Solomon
3. Reg. 8.Duo bene-
dictionum
genera.

Quæstio

Eph. 1:

lent appetere, turba videlicet in perferendis angustiis minus fortis, ne tententur supra id quod possunt. Sanctos vero atque perfectos, ut appareat quam constantes, quam firmi sint in contemnendis omnibus quæ diu stare nequeunt, & in illis quæ æterna sunt diligendis, necesse est aduersitatibus ærumnisque probari. Neque ideo fit illis iniuria siue dolus, quod terrenis bonis minus abundant, quando ea ipsimet quidem præ cælestium desiderio contemnunt atque aspernantur, maluntque in aduersis experiri, quam in prosperis otio torpescere. Prospera enim plerumque ad ignauiam compellunt, aduersa magis incitant ad virtutem. Quæ iusti patiendò spiritualium benedictionum gratiam acquirunt, bonis utique non his modicis & caducis, sed illis ingentibus & æternis fruturi, quæ pressius euidentiusque in euangelio quam in lege promissa sunt. Quanquam lex quoque spiritalis est, si tollatur velamen, & ea quæ scripta sunt, non omnia iuxta literam intelligantur. Spiritalis benedictionis meminit Apostolus, ubi ad Ephesios scribens, ait. Benedixit deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spiritali in cælestibus in Christo. Profecto qui huius benedictionis particeps est, eius conuersatio in cælis est, non in terra. Proinde nec terrena bona ad eum spectant, qui his expeditus, capere properat cælestia. Nos ergo talem ante oia benedictionem, tam proximis nostris quam nobis ipsis impartiri semper optemus & precemur, qua impetrata nec aduersa efficere poterunt, ut indignemur, nec prospera ut lasciuimus. Bona igitur & dicamus omnibus & optemus, ita tamē ut semper animæ ratio habeatur magis quam corporis, ut quod cuique ad beatitudinem adipiscendam accommodatius futurum sit, hoc ei, in præsentis tempore contingat, siue id triste putatur, siue lætum, cum nihil tam graue sit, ut id non eleuet spes bonorum quæ promissa nobis expectamus. Sic igitur benedicatur omnis homo qui timet dominum, ut exhuberet frugibus virtutum, ut bonorum operum fecundus sit, ut animæ sanitate perfruatur, ut hostes inuisibiles vincat

& omnes carnis molestias superet, fide firmus, spei plenus, charitate feruidus, & ad bona tandem perueniat sempiterna; benedicatq; ei dominus ex Syon, qui fecit cælum & terram. Hic quippe benedicendi mos Apostoli. Apostoli.

Pauli epistolæ sic finiuntur, ut eis ad quos directæ sunt gratiam precentur & pacem, non huius mundi pacem vel gratiam, sed dei patris & domini nostri Iesu Christi & spūs sancti. Nihil ei deesse poterit, quem ubique dei gratia comitabitur. Qui autem linguam suam ad benedicendum assuefecerit, hic vere Christi seruus habebit, illorū in cælo copulandus consortio, quorum morem in terra fuerit æmulatus.

De maledicēdi neqtia. Cap. XXIX.

VT autem benedicendi studio diligentius incūbamus, opportunū videtur nunc scrutari, quantum mali maledicis & impuræ linguæ hominibus, .3. Reg. 1. positum sit. Semel enim cuius maledicta patienter pertulerat rex David, ultus est postea rex Salomon: & ille regem incessere ausus fuerat, capite mulctatus pœnas dedit, non ab eo hoc passus cui iniuriam intulerat, sed ab eo qui punire debuit alijs illatam, domino iubente: Principi populi tui non maledices. Exod. 22. .1. Cor. 6. Magis tamen pœna illa verenda est, de q̄ Apostolus ait, maledicos a regno dei excludendos cum fornicarijs & idolorum cultoribus. Qui autem inde repulsi sunt, eos ad inferos cruciari certum est, quoniam impij ac scelesti non solum bono summo priuantur, sed etiam supplicij ascribuntur æternis, ita ut lingua nequam nulli perniciosior sit, quā ipsi cuius est. Mordet alios maledicus, & semet maledictionis suæ telo conficit, similis viperæ illi, q̄ cū manū Pauli apostoli mordicus apprehendisset, nihil illum læsit, sed ipsa in ignem excussa & exusta perijt. Actu. 18. Perire non debuit dicet alijs, q̄ non læsit: sed ideo non læsit, quia deo prohibente lædere non potuit, perijt autē quia lædere voluit, & mortē q̄ alteri inferre tentauit, iuste ipsa pertulit. Sic maledic⁹ dū oris sui pccitate alios offēdere cōcupiscit,

- licet non offendat, tanq̄ si offenderit, penas dabit. Vnde in lege scriptū est: Non solū qui percusserit, sed etiam qui maledixerit p̄ri suo vel matri, morte moriat̄. Et in alio loco: Non maledices (inquit) surdo, nec coram cæco pones offendiculum. Maledicit surdo, qui de absente obloquit̄. Cæcum offendit, qui opprimit incautum. Hinc etiam ait: Non eris criminator & susurro in populis. Denique adeo magnum vitium est maledicentia, vt probis honestisque viris interdicta sit cū maledico consuetudo, dicente ī Prouerbis Salomone: Remouea te os prauum, & detrahentū labia sint procul a te; De quibus Ieremias ait: Sagitta vulnerās lingua eorum. Vulnerāt em̄ & illos qui libenter in alios dicta auscultāt, & illos de quibus dicta sunt, si impatiente tulerint. Ipsi tñ qui detrahunt, multo magis sibi q̄ aliis nocent, domino per Osee prophetam succlamante ac dicente, Cadent in gladio principes eorum a furore linguæ suæ, id est, qui alios linguæ suæ petulantia peruertunt, ipsi cadent gladio diuini iudicii, de quo surgere ultra non poterunt, cum corruerint in interitum sempiternum. Quæris quare in prophetis & in psalmis leguntur maledictiones. Illæ quidem non ex odio execrantis, sed ex vaticinio futurum prædicentis editæ sunt, & cum sanctorum in scripturis maledicta, iudicis dei sententiæ sint nobis qui futurorum ignari sumus, maledicere nemini licet, nisi forte cum hæreticos impiis assertionibus ecclesiam perturbantes, apostolica autoritate deuouemus. Hoc egit Paulus, cum Galatis, quos docuerat, a pseudapostolis timeret, Vtinam (inquit) abscindantur, qui vos conturbant. Maledixit & Petrus Simoni mago, q̄ spiritus sancti donum venale putauit, pecuniam offerendo, vt miracula faciendi potestatem acciperet. Omnes itaque qui peruersi aliqua doctrina, rectæ religioni aduersant̄, quia deo iniuriam faciunt, sub anathemate censentur, vt pote diuersi ab ecclesia, & non Christi, sed satanæ membra facti, pro quibus tamen oramus, vt domino miserante errorem suum agnoscant, & conuertantur, & salui fiant. Atque ita eis etiam quorum impietatem maledicimus,
- Exod. 21.**
- Leuit. 19.**
- Prou. 4.**
- Ieremi. 9.**
- Osee. 7.**
- Quæstio.**
- Galat. 5.**
- Actu. 8.**

De charitate Liber VII. 525.

benedicere solemus, dum illos ab ignorantiae tenebris ad lucem veritatis reuocari cupimus & precamur. Maledictio vero quae illis infertur, qui maledicendi non sunt, plerumque diaboli suggestione fit. Et tunc quidem imitandus nobis erit Balaam ariolus, qui (vt in Numeris legitur) a Balach Moabitarum rege conductus, vt malediceret Israelitis. Et econtrario a domino iussus vt benediceret, maluit deo quam regi obtemperare, atque pro maledictione intulit benedictionem. Amalech deuorans interpretatur, eumque designat, qui deuorare animas hominum concupiscit. Sed qui Balaam est, deprehensus inimici dolis, magis quæret benedicendo obsequi deo, quàm maledicendo diabolo. Qui enim obsequetur deo, merebitur premium, qui diabolo, supplicium.

Balaam/
Nume. 22.

De calumnia & detractione.

Cap. XXX.

Ad hæc, quoniam omnis offensa quam per lingue intemperantiam alicui irrogamus, maledictum dici potest, etiam ille qui conuitiatur, qui que famam carpit aliorum, non minus maledicus est, quàm qui deuoratione aliquem damnat. Conuitiis autem contendere atque rixari, insanire est, dicente Salomone, Omnes stulti miscentur contumeliis. Et iterum, Labia stulti miscēt se rixis, & os eius iurgia prouocat. Tales qui prope clementissimum dominum ad iracundiam prouocāt, hisque per Sophoniam prophetam minatur dicens, Audiui opprobrium Moab, & blasphemias filiorum Ammon quæ exprobrauerūt populo meo, & magnificati sunt super terminos eorum. Propterea viuo ego dicit dominus exercituum, deus Israel, quia Moab & Sodoma erit, & filii Ammon quasi Gomorrha. Ad inferos ergo præcipites delabentur Sodoma & Gomorrhæ vrbium instar, quæ linguam a contumelia probroque non coercent. Nam hoc quoque illorum vitium est, quod tam impatientes ad ferendam contumeliam sint, quam auidi ad inferendam. Gaudent insilire dorsis aliorum, suo autem velut in do-

Prou. 20.

Soph. 2.

miti equi neminem admittunt. atque hæc ferme natura
 contumeliosorum est. Eadem ratio detractorum habet, nisi
 quod minus ei creditur quod iratus opprobret, quam qui odium
 celans de moribus pronunciat alienis, ut quem ipse insecta-
 tur, alijs quod dissimulata inimicitia facilius odibile red-
 dat. Sed videamus qualiter & hi a domino plectantur. Maria, quod
 Num. 12.
 Num. 14.
 Pfal. 63.
 Pfal. 57.
 Pfal. 56.
 Pfal. 13.
 niam Moysen probro taxauerat, lepra perfunditur, &
 extra castra propellitur, illis etiam qui de populo ipsum
 contumaciter offenderant, denegatum fuit terram in-
 gredi promissionis. Ex quo apparet, detractores ab ec-
 clesie communiõne alienandos, & promissam fidelibus
 paradisi regionem non ingressuros, nisi ad poenitentiam
 conuersi sese correxerint. De isto hominum genere
 Psalmista ait: Exacuerunt ut gladium linguas suas, in-
 tenderunt arcum, rem amaram, ut sagittent in occultis
 immaculatum. quibus & imprecatur, dicens: Muta fiant
 labia dolosa, quæ loquuntur aduersus iustum in superbia
 & abusione. Quin etiam ipse dominus minacibus admo-
 dum vobis aggreditur detractorem, dicens: Os tuum abun-
 dauit malitia, & lingua tua concinnabat dolos. Sedens
 aduersus fratrem tuum loquebaris, & aduersus filium
 matris tuæ ponebas scandalum. Hæc fecisti, & tacuit.
 existimasti inique quod ero tui similis? arguam te, &
 statuam illa contra faciem tuam. Et quoniam nihil ter-
 ribilius est, quam incidere in manus furentis domini,
 subdit propheta & ait: Intelligite nunc hæc qui obli-
 uiscimini deum ne quando rapiat & non sit qui eri-
 piat, Et paulo post, Deus conteret (inquit) dentes eo-
 rum in ore eorum, molas leonum confringet dominus.
 Quorum dentes? quorum leonum molas? illorum uti-
 que de quibus alibi ait, Filij hominum dentes eorum ar-
 ina & sagitte, & lingua eorum gladius acutus. & alibi, A-
 cuerunt (inquit) linguas suas sicut serpentes, venenum
 aspidum sub labijs eorum. Quos etiam damnandos de-
 clarat, dicens, Caput circuitus eorum, labor labiorum ipso-
 rum operiet eos, cadent super eos carbones, in ignem
 detices eos, in miserijs non subsistent. Per carbones
 & ignem & miserijs, poenæ designantur inferni, cæte-

ris atrociores, quales reor & ille diues patiebatur, totus quidem ardens, linguæ tamen magis sentiens ardorem. quam solam refrigerari frustra petit, ex quo apparet quam graue peccatum sit detractio, quæ talem meretur animaduersionem. Quod si melius est (vt Salomon ait) bonum nomen quam diuitiæ multæ, nonne magis peccat qui famam aliorum praua suggillatione denigrare conatur, quam q̄ bona diripit, & innoxios exuit opibus. Vnde idem dicit: Cogitatio fulti, peccatum est, & abominatio, hominum detractor. Et hūc quidem ueluti pestem quandam nos fugere suadet, dicens: Cum detractoribus non commiscearis, quoniam (inquit) repente consurget perditio eorū, & ruinam vtriusq̄ quis nouit? Periculosa est enim cum peruersis conuersatio, ne ipse quoque peruertaris, & vna cum illis pereas. Nō solum ergo cauendos esse, sed etiam detestandos docet Dauid cum ait: Detrahentem secreto proximo suo hunc persequebar. Si quando in eiusmodi hominem incidere contigerit, non præstemus aures, ora auertamus, nō delectari nos, sed offendi suis sycophantiis malignus nūgator cognoscat, & pudore confusus obmutescet. Id q̄ Salomon testatur dicens: Ventus aquilo dissipat pluuias, & facies tristis linguam detrahentem.

Lucz. 16

Eccle. 7

Prouc. 24.

Ibidem

Psalm. 110

Prouc. 25.

De delatorum malignitate.

Caput. XXXI.

Delator etiam qui suis criminationibus discordias conserit, maledicitur in Ecclesiastico, vbi scriptum est, Sufurro & bilinguis maledictus. Multos enim turbauit pacem habentes. Et flagelli (inquit) plagiorem facit, plaga autem linguæ comminuet ossa Cui simile est illud Salomonis, Iaculū & gladius & sagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum suum falsum testimonium. Delatorum enim ea quoq̄ malignitas est, vt vbi vera crimina quæ deferant, desunt, falsa confingant, & mentes nimis credulas mendacio peruertant, & vbi quietis ac pacis triticum satum est, superseminent zizania tumultus & dissensionis, & hi quidem

Eccle. 28.

Prouc. 28.

Pfal. ii

prophético ore condemnatur cum dicitur: Labia dolosa in corde & corde locuti sunt, disperdat dominus vniuersa labia dolosa. In corde & corde loquuntur delator, quia duplex est, simulat se amicum illius, ad quem crimē defert, cui tamen auferre nititur quod amabat, eum cui ipse amicus erat accusando. Disperdet autem huiusmodi accusatorem dominus, quia siue falsum, siue verum dixerit: non voto corrigendi proximū suum, sed in inuidiam mittendi verba profert. Cui iterum propheta

Pfal. v̄i

pœnam denuntiat increpando ac dicendo: Dilixisti omnia verba precipitatiois lingua dolosa, propterea deus destruet te in finem, euellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra viuentiã. Sunt præterea qui assidue contentionibus seruiunt, litigant iurgantur, de quibus Salomon ait, Qui meditatur discordias, diligit rixas, & qui exalrat os suum, q̄rit ruinam. Interdū de re leuissima inter se dissidētes ad maximos furibundi prorumpunt clamores, inde ne manibus quidem temperant. De v̄bis enim ad verbera facile peruenire, proprium contentiosorum est atq; contumaciū.

Pro. 17

Cumq; diu obstinatis animis fuerit altercatum, sanguine & cædibus pertinax finitur cōtentio, vsq; adeo noxiū esse solet, nolle linguæ moderari, & superbie vitio ab altercationibus non recedere. Recte itaque Iacobus

Iaco. i.
Ecc. 18.

Apostolus, Vbi zelus (inquit) & contentio, ibi incōstantia & omne opus prauum. Scriptum est autem, Abstine a lite, & minues peccata. Multiplicantur quippe nequitie, iracundia exardescit, concipitur odium ex quo mala ingentia oriri solent si lingua a velitatione non cohibeatur. Reliquum est, vt qui ita obduratus fuerit, diabolo flagellandus tradatur, & hoc iuxta Salomonis sententiam dicentis: Semper iurgia quærit malus, angelus autem crudelis mittet contra eum. Neq; enim potest particeps esse æterni boni quod miribus datur, neque expers esse malorū q̄ pessimū quæq; manent quia malis mentē animūq; nō auerterit, & odij sermonibus nō abstinuerit. Vnde rursus Salo. ait. Qui peruersi cordis ē nō inueniet bonū, & q̄ vertit linguā, incidet in malum.

Pro. 7.

Ibidem

De maledicentiæ vitandæ cura.

Caput. XXXIII.

VT aut cuncta maledicentiæ vitia deicemus, iponendū est ori frenum taciturnitatis. Quemadmodum loquacitas prona est ad lites & contentiōes ita silentium quietis & placabilitatis est custos. Vir linguosus (vt in psalmo dī) non dirigetur in terra. Et in p. uerb. Vidisti hominem velocem ad loquendum, stultitia magis speranda est, quam illius correctio. Et itez: Sicut vrbs patens, & absq; murorum ambitu, ita vir q non potest in loquendo cohibere spiritum suū. Sicut ergo vrbs illa quam mœnia nulla protegunt, facile aditū præstat inimicis, ita inconsulta garrulitas peccatis blā de subeuntibus aperit ianuas cordis. Cor autem quo repletum fuerit, hoc per oris claustra effundet cum in verba proruperit. Ex abundantia enim cordis os loquitur: quæ procedunt de ore, de corde exeunt, hominemque coinquinant. Ediuerso autem scriptum est: Qui odit loquacitatem, extinguit malitiam. Tacitus et sensatus honorabitur. Recordatus est Iob, duo qdam se fando emisse, quæ emissa nollet, & ait: Manum meam ponam super os meum; vnē locutus sum, quod vitiam non dixissem, & altez, quibus vltra non addam. Hunc igitur imitemur, & pœniteat nos ybositatis, quæ certe non bis, sed millies lapsi sumus: quodque multiloquio nos deliquisse meminimus, silentio emendemus. Bonos viros taciti audiamus, vt discamus. Caueamus autem cum malis multum loqui, ne subuertamur. Rapsaci Assiriorum duci, cum Hierosolymam obsedisset, & plebem verbis ad deditiōem sollicitaret, nihil respondere permisit Ezechias rex, & suos tacere iussit. Corrum-punt enī bonos mores colloq; praua. Seuerz Sulpitium q diui Mart. Thuronicnsis epi vitam scripsit, cum se iam in senectute sua deceptum a Pelagianis agnouissent, silentium vsq; ad mortē tenuisse Hieronymus tradit, vbi qd per dicacitatem deliquerat, tacendo dilueret. Et tu

Psalm. 139

Prouer. 29

Pro. 25

Eccl. 19

Isaie. 36.

Sulpitius, Seuerus.

- ne lingua labaris, obserua quando loqui, quando tacere debeas. A Salomone diuinæ sapientiæ viro est dictum Tempus tacendi, tempus loquendi. Os tuum aperi discere volentibus; Contendere autem rixarique parantibus, claudere; neque nisi necessitate cogente respondeas, nisi veritate suadente loquaris. Quicquid præterea dicitur, superuacaneum est. De omni autem verbo otioso reddituri sumus rationem in die iudicii. Quod si de otioso, quod de turpi; quid de mordaci; quid de rixoso iram inimicitiasque prouocante? Audi Apostoli præceptum: Stultas & sine disciplina quæstiones deuita, sciens quia generant lites; seruum autem domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientem eos qui resistunt veritati. Et iterum: Omnis sermo malus (inquit) ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus, ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus. Audi & prophetam dicentem: Quis est homo qui vult vitam, & diligit diæ videre bonos? prohibe linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur dolum. diuerte a malo, & fac bonum, inquire pacem & persequere eam. Audi etiam Apostolorum principem Petrum. Nolite reddere malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed e contrario benedicite: quia in hoc vocati estis, ut benedictionem hæreditate possideatis. Memento quoque quod indignus habet monachi nomine, qui tacere nescit cum oportet, dicente Iacobo apostolo: Si quis purat se religiosum, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio. Deinde ait: Si quis verbo non offendit, hic perfectus est vir, potest etiam freno circumducere totum corpus. Potest ergo omnibus corporis sensibus imperare, qui sic linguæ suæ fungitur officio, ut non delinquat. Recordare etiam ideo duas quidem te habere aures & os vnum. ut multa audias, & pauca loquaris. Lingua si bene vteris, iuuat, si male, perimit. Salomonis hæc sententia est dicentis, Qui custodit os suum custodit animam suam, qui autem incõsideratus est ad loquendum, sentiet mala. Et iterum, Lingua placabilis
- Eccl. 5**
- 2. Tim. 2**
- Eph. 4.**
- Psal. 38**
- 1. Pe. 3.**
- Iaco. 1.**
- Iacob. 3**
- Pro. 3.**
- Prøc. 15.**

lignum vitæ, quæ autem immoderata est, conteret sp̄ritum. Et rursum, Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitatur furor, lingua sapientum ornat scientiam, os fatuorum ebullit stultitiâ. Quæ igitur dementia est, cum tui arbitrii sit linguam facere bonam, committere potius ut facias malam? Beatus es si cum beato Iob dicere poteris. Non inuenietis in lingua mea iniquitatem, nec in labijs meis stultitia personabit. Beatus es, si tibi ad dominum conuerso cum Ieremia gloriari licebit, dicente, Quod egressum est de labijs meis, rectum in conspectu tuo fuit.

Iob. 6.

Ierem. 17.

In fine operis peroratio. Ca. xxiiij.

AD finem tandem operis deo auxiliante peruentum est. Cui soli gratias agimus atque habemus confitentes eius esse beneficium, quicquid a nobis recte institutum recteque tractatum fuerit. Nihil autem non recte dicitur, quod cælestis disciplinæ veritate firmatur. Quare omnes equidem, qui ista legent, rogatos volo, ne forte incompti impolitique sermonis mei asperitate offendatur, ad ipsas duntaxat diuinæ scripturæ autoritates atque sensus animum applicent, & quod salubriter monentur, hoc etiam omni studio perficere curent, ut sanctæ religioseque viuendo vitam illam acquirant, qua melius feliciusque optari queat nihil vitam inquam illam quæ non in terra habetur, sed in cælo, incorruptibilem, immortalem, æternam, beatam, gloriosam, bonorum omnium plenissimam, & nullius participem mali, non philosophis, non oratoribus, non poetis promissam, sed in Christum credentibus diuinæ que obtemperantibus legi, hoc est, pietatem iustitiâque colentibus. Nihil itaque vobis proderit o philosophi, scite subtiliterque ratiocinari, nisi etiam innocenter integreque vixeritis. Neque vobis rethores ornate copioseque dicere vlli erit emolumento, nisi compti & exculti virtutibus incesseritis. Neque enim vobis qui in bicripti somniastis Parnaso, in componendis poematibus Homero atque Vergilio esse pares vsui erit, nisi profliga-

Philo-
phi.
Oratores.
Poetæ.

ta vitiorum labe, morum puritatem atq; munditiam
 retinueritis. Huc igitur vota, huc studia vestra confe-
 rantur, vt si minus liceat eruditionem simul & virtu-
 tem possidere, magis optetis probitatem sine doctrina
 quam sine probitate doctrinam. Quod si fidem, spem,
 atq; charitatem sancte colueritis, beatitudinis præmia
 deo largiente capietis. Ipsi autem qui ad illa perueni-
 unt, impartitur & scientia plenior, & eloquendi ratio
 præstantior, & virtus omni ex parte perfectior, quam
 nullus vnquam mortaliū aut habuerit in terra, aut ha-
 bere possit. Vbi enim beatitudo ꝑa, ibi & omnibus ani-
 mi bonis referta possessio. Quod si Paulus ad tertiu rã-
 ptus cælum, audiuit arcana verba, quæ non licet homi-
 ni loqui, si nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor
 hominis ascendit, q̄ta præparauit suis cultoribus de-
 us, profecto ista quæ oculis cernimus, quæ auribus ex-
 cipimus, quæ mente cõplectimur, illis quæ omnem sen-
 sum superant, nullo modo valent comparari. Nihil igi-
 tur vobis ad summam felicitatem defaturum speretis,
 si non defuerit virtus. Cuius quidem leges atq; præce-
 pta in his libris satis (vt reor) abūdeq; a me relata sunt,
 non ea inquam præcepta, quæ homines qui errare pos-
 sunt, tradant, sed quæ ipse hominum angelorum-
 que conditor deus, in quo solo nullus omnino
 cadere potest error, tribuit nobis. Ip̄m ergo
 audiamus, ip̄sum sequamur, ad ipsius do-
 ctrinam, vitam moresq; cõponamus,
 si ad ip̄sum, vt summo illo indici-
 biliq; bono semper fruamur,
 volumus peruenire.

E V A N G E L I S T A R I V M
 Marci Maruli viri disertissimi, & euangelicæ
 eruditionis veri doctoris, finit.